

Koncepční plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni krajů České republiky

Bc. Hana Vitásková

Diplomová práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Hana VITÁSKOVÁ**
Osobní číslo: **M10517**
Studijní program: **N 6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**

Téma práce: **Koncepční plánování rozvoje sociálních služeb
na úrovni krajů České republiky**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Popište teoretická východiska strategického plánování.
- Definujte základní pojmy a legislativu týkající se plánování rozvoje sociálních služeb na úrovni krajů ČR.

II. Praktická část

- Analyzujte současný proces plánování rozvoje sociálních služeb na krajské úrovni v ČR.
- Proveďte srovnání krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb v ČR.
- Zhodnoťte stav koncepčních dokumentů a navrhněte možnosti zlepšení a zefektivnění využití střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb krajů ČR.

Závěr

Rozsah diplomové práce: cca 70
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

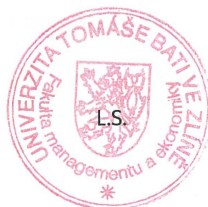
Seznam odborné literatury:

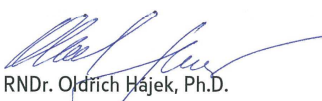
- [1] KADEŘÁBKOVÁ, J. a TRHLÍNOVÁ, Z. Region a regionální vědy. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2008. 77 s. ISBN 978-80-7408-009-8.
[2] MATOUŠEK, O. et al. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. Praha: Portál, 2007. 184 s. ISBN 978-80-7367-310-9.
[3] WOKOUN, R. et al. Management regionální politiky a reforma veřejné správy. Praha: Linde, 2006. 351 s. ISBN 80-7201-608.
[4] ZATLOUKAL, L. Plánování rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. 255 s. ISBN 978-80-244-2128-5.

Vedoucí diplomové práce: Ing. Pavel Grebeníček
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
Datum zadání diplomové práce: 26. března 2012
Termín odevzdání diplomové práce: 2. května 2012

Ve Zlíně dne 26. března 2012

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

RNDr. Oldřich Hájek, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému,
- na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²;
- podle § 60³ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

¹ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

- (1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.
- (2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
- (3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

² zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

- (3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

³ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

- podle § 60⁴ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že:

- jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použité informační zdroje jsem citovala;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně 15. 2012

Blanka Maláková

⁴ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.
- (3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá analýzou strategických dokumentů v oblasti plánování sociálních služeb na úrovni krajů České republiky. Teoretická část práce objasňuje problematiku plánování sociálních služeb v České republice. Pozornost je věnována komunitnímu plánování sociálních služeb a tvorbě krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb. V praktické části je provedena komparace aktuálně platných střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů ČR. Na základě získaných poznatků jsou v závěru diplomové práce formulovány návrhy na zlepšení v oblasti plánování sociálních služeb krajů.

Klíčová slova: sociální služby, kraje, střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, plánování sociálních služeb, financování sociálních služeb.

ABSTRACT

The Master thesis deals with the analysis of strategic documents in the area of social services at the regional level of the Czech Republic. The theoretical part of this thesis explains the issues of planning of social services in the Czech Republic. Attention is devoted to community planning and the creation of regional mid-term social services development plans. The practical part includes a comparison of currently existing mid-term social services development plans of each regions. At the end of the Master thesis are formulated proposals for improvements in planning of social services at regions which are based on the acquired findings.

Keywords: social services, regions, mid-term social services development plan, planning of social services, financing of social services.

Děkuji Ing. Pavlu Grebeníčkovvi za cenné rady, užitečné připomínky a čas věnovaný vedení mé diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA STRATEGICKÉHO PLÁNOVÁNÍ	12
1.1 VYMEZENÍ STRATEGICKÉHO PLÁNOVÁNÍ	12
1.2 PROCES STRATEGICKÉHO PLÁNOVÁNÍ	15
1.2.1 Přístupy k tvorbě strategického plánu	15
1.2.2 Strategické plánování na úrovni krajů.....	16
2 SOCIÁLNÍ POLITIKA A KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	17
2.1 SOCIÁLNÍ SLUŽBY V ČR	18
2.2 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ JAKO NÁSTROJ LOKÁLNÍHO A REGIONÁLNÍHO ROZVOJE V SOCIÁLNÍ OBLASTI.....	20
2.2.1 Účastníci komunitního plánování (triáda).....	22
2.2.2 Základní hodnoty, principy a cíle pro komunitní plánování	23
2.2.3 Komunitní plán.....	24
2.2.4 Systém sociální ochrany obyvatelstva a sociální pomoc v ČR.....	25
3 VYTVÁŘENÍ KONCEPCÍ PRO OBLAST SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	27
3.1 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ KONCEPCÍ ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	27
3.2 FINANCOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V ČESKÉ REPUBLICE	28
3.3 STŘEDNĚDOBÉ PLÁNY ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB.....	30
3.3.1 Postup při zpracování koncepcí rozvoje sociálních služeb	32
3.3.2 Role krajských samospráv při tvorbě střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb	34
3.3.3 Přínos komunitního plánování rozvoje sociálních služeb pro územně samosprávné celky	35
4 METODOLOGIE	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 PROCES PLÁNOVÁNÍ ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB KRAJŮ	40
5.1 TVORBA STŘEDNĚDOBÝCH PLÁNŮ ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	41
5.2 ORGANIZACE A ŘÍZENÍ PROCESU PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH.....	44
6 SROVNÁNÍ KRAJSKÝCH STŘEDNĚDOBÝCH PLÁNŮ ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	51
6.1 ANALÝZA SOUČASNÝCH STŘEDNĚDOBÝCH PLÁNŮ ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB JEDNOTLIVÝCH KRAJŮ	51
6.1.1 Analýza systému tvorby střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb krajů	52
6.1.2 Analýza obsahu střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb	57
6.1.3 Závěrečné shrnutí analýzy střednědobých plánů	65
6.2 ZHODNOCENÍ STŘEDNĚDOBÝCH PLÁNŮ ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB NA ZÁKLADĚ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ U JEDNOTLIVÝCH KRAJŮ	66
6.2.1 Zahájení komunitního plánování sociálních služeb v kraji.....	67
6.2.2 Průběh plánování a řízení rozvoje sociálních služeb na území kraje.....	68

6.2.3	Přínosy zavedení povinnosti vytvářet střednědobé plány rozvoje sociálních služeb	68
6.2.4	Návrhy na zlepšení pro plánování sociálních služeb do budoucna.....	69
6.2.5	Návrh konkrétních změn v legislativě týkající se plánování sociálních služeb.....	70
6.2.6	Shrnutí dotazníkového šetření.....	71
7	NÁVRHY NA ZLEPŠENÍ V OBLASTI PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB KRAJŮ	72
7.1	KLÍČOVÁ OBLAST Č. 1: STŘEDNĚDOBÝ PLÁN ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB (STRATEGICKÝ DOKUMENT)	72
7.2	KLÍČOVÁ OBLAST Č. 2: PROCES PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	74
7.3	KLÍČOVÁ OBLAST Č. 3: FINANCOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	76
	ZÁVĚR	78
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	80
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	86
	SEZNAM OBRÁZKŮ	87
	SEZNAM TABULEK.....	88
	SEZNAM PŘÍLOH.....	89

ÚVOD

Plánování rozvoje sociálních služeb krajů v České republice primárně upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon ukládá krajům povinnost vytvářet střednědobé plány rozvoje sociálních služeb pro území daného kraje. Střednědobé plány představují strategické dokumenty, jež slouží jako nástroje pro vytvoření krajských sítí kvalitních a dostupných sociálních služeb. Základem strategického plánování sociálních služeb označovaného jako komunitní plánování je zapojení všech účastníků, tzv. triády složené ze zadavatelů (subjektů zodpovědných za zajištění sociálních služeb - kraje a obce), poskytovatelů (jednotlivé organizace poskytující sociální služby), uživatelů (klientů sociálních služeb), doplněné o odborníky na tuto oblast a také širokou veřejnost na utváření společné představy o budoucí podobě sociálních služeb.

Hlavním cílem této diplomové práce je provedení obsahové analýzy aktuálně platných koncepčních dokumentů krajů v oblasti sociálních služeb, tj. střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb 14 krajů České republiky na základě souboru vybraných hodnotících kritérií, která bude sloužit jako podklad pro vytvoření návrhů na zlepšení týkajících se krajského střednědobého plánování.

Cílem teoretické části je prostudování publikací vztahujících se k tématu diplomové práce a vytvoření přehledu současných znalostí o koncepčním plánování rozvoje sociálních služeb krajů. Je v ní podán ucelený pohled na danou problematiku. První kapitola objasňuje význam a proces strategického plánování, následující dvě kapitoly jsou zaměřeny na vymezení sociálních služeb, definování metody komunitního plánování sociálních služeb, legislativní ukotvení koncepcí rozvoje sociálních služeb, charakteristiku střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb a financování sociálních služeb. Čtvrtá kapitola je věnována metodologii využití pro zpracování analýzy jednotlivých krajských strategických plánů.

Po prostudování širších souvislostí dané problematiky navazuje praktická část. Pátá kapitola přibližuje proces zpracování krajských plánů, je v ní uveden přehled dosud zpracovaných koncepcí včetně organizace a řízení procesu plánování v jednotlivých krajích. Kapitola šestá se zabývá komparací aktuálních strategických dokumentů dle zvolených kritérií a zhodnocením střednědobých plánů na základě dotazníkového šetření provedeného u jednotlivých krajů. Poslední kapitola je věnována návrhům, které vycházejí z konkrétních zjištění získaných po podrobném seznámení se s krajskou dokumentací a z informací poskytnutých zaměstnanci krajských úřadů odpovědných za proces komunitního plánování.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA STRATEGICKÉHO PLÁNOVÁNÍ

Koncepční dokumenty jsou základními nástroji řízení a koordinace rozvoje území stanovující klíčové rozvojové směry a cíle, jichž má být dosaženo. Zásadní úkol těchto dokumentů spočívá ve sladění různorodých zájmů aktérů ve vztahu k rozvoji daného území či věcné oblasti tak, aby během plánovacích procesů byla využita místní specifika a příležitosti, a zároveň aby nedocházelo k prostorovým či jiným konfliktům. Koncepční dokumenty členíme dle významu a obsahu na strategie, programy a plány. Tyto dokumenty (koncepte) jsou vytvářeny v procesu strategického plánování. Tvorba koncepčních dokumentů se dá shrnout do několika postupných kroků, nejdříve dojde k vytvoření organizační struktury subjektů zapojených do zpracování dokumentů a stanovení způsobu jejich jednání, poté následuje příprava jednotlivých částí dokumentu a jejich pracovní projednávání, projednávání v konzultačních skupinách. U těchto typů dokumentů musí proběhnout veřejná diskuze, po níž následuje připomínkové řízení a jeho vyhodnocení. Na základě všech získaných podnětů je zhotovena finální verze koncepce a konečně je možné, aby byla schválena orgány pořizovatele. (Jihomoravský kraj, 2005)

1.1 Vymezení strategického plánování

Strategické plánování je komplexní proces vytváření a prosazování společného zájmu regionu. Tento proces se skládá z vytvoření situační analýzy, formulace rozvojové vize, cílů rozvoje, vhodných strategií a opatření k dosažení těchto cílů, realizace a kontroly. Hlavní účel strategického plánování spočívá v koordinaci rozvoje daného území. Výsledkem tohoto procesu je strategický dokument integrující cíle a opatření regionální politiky, politiky územního rozvoje, komunálních politik, ale také ostatních důležitých politik. (Wokoun et al., 2008, s. 40)

Strategické plánování z pohledu uskutečňování cílů rozvoje regionů charakterizujeme jako proces vytvářející představu o tom, na co by se měly obce, kraje, dobrovolné svazky obcí zaměřit, a jaké služby a programy by měly svým občanům nabízet. Bývá označováno jako nástroj k dosahování změn, na nichž se dohodli důležití aktéři místního a regionálního rozvoje v souladu s principy trvale udržitelného rozvoje. Jeho základním cílem by mělo být směřování k vyváženému sociálně-ekonomicko-environmentálnímu vývoji daného území.

Každý strategický plán by měl naplňovat následující charakteristiky:

- dlouhodobost – časový výhled, pro který je strategický plán zpracováván, závisí na konkrétních podmínkách daného území,
- komplexnost – strategický plán se zabývá nejen posuzováním veškerých zásadních problémů a okolností, které mají vliv na současnou situaci a budoucí rozvoj území, ale také jejich provázaností,
- otevřenost – strategický dokument by měl vznikat za podpory široké veřejnosti,
- náročnost – dosažení vytyčeného cíle musí být přiměřeně náročné,
- srozumitelnost – přesná formulace stanovených cílů,
- reálnost – posouzení, zda je reálné uskutečnit stanovené cíle. (Lacina, 2007, 50-53 s.)

Pod pojmem strategický plán rozumíme různé strategické rozvojové dokumenty, které v České republice vznikají na úrovni obcí, měst, dobrovolných svazků obcí, krajů, regionů soudržnosti a státu. V praxi se setkáváme s různými označeními - regionální rozvojové koncepce, strategie regionálního rozvoje, programy hospodářského a sociálního rozvoje, programy rozvoje krajů atd. Povinnost uplatňovat principy strategického plánování v ČR vychází ze zákona o podpoře regionálního rozvoje (zákon č. 248/2000 Sb.), zákona o obcích (128/2000 Sb.) a zákona o krajích (129/2000 Sb.). (Wokoun et al., 2008, s. 39)

Strategické dokumenty vychází z principu programování, a musí proto splňovat evropské parametry rozvojových dokumentů a navazovat na rozvojové dokumenty vyšších celků (stát, kraj, region). Strategický plán rozvoje je koncepčním dokumentem popisující klíčové jevy v daném území, hodnotí je a navrhuje k nim dlouhodobé cíle a opatření, jejichž realizace by měla vést k pozitivnímu rozvoji daného území. Tento dokument vychází ze znalosti daného území, pečlivě mapuje jeho zdroje a usiluje o maximalizaci rozvojových aktivit. Nezbytnými faktory kvalitního strategického plánování je zapojení veřejnosti, zajištění odpovídajících investic a externích finančních prostředků na jednotlivé formulované prioritní oblasti, opatření a projekty. Při přípravě strategií patří mezi klíčové činnosti právě plánování užití omezených finančních, materiálních i lidských zdrojů tak, aby region dosáhl co nejvyššího užitku. (Škrabal et al., 2006, s. 69)

Faktory úspěšnosti strategického plánování

Strategické plánování je proces, ve kterém probíhá:

- 1) hodnocení současné situace území a možné vývojové trendy,
- 2) stanovení cílů a indikátorů rozvoje,
- 3) vypracování strategie či plánu k dosažení těchto cílů a indikátorů,
- 4) stanovení postupů pro monitorování výsledků a přijímání opatření.

Významnost faktorů úspěšnosti při strategickém plánování viz následující tabulka (Tab. 1). Přičemž za velmi významné jsou považovány zejména faktory: silné politické vedení a schopnost a odhodlaní strategii implementovat. Za hlavní příčinu neúspěchu strategického plánování je považována neschopnost převést strategii do běžné praxe obcí a krajů. (Půček, 2009, s. 6-7)

Tab. 1. Význam faktorů strategického plánování

č.	Faktor kvality procesu strategického plánování	Významnost
1	název dokumentu či projektu strategického plánování	nevýznamné
2	zúčastnění zpracovatele	středně významné
3	metodika zpracování dokumentů	důležité, ale ne rozhodující
4	zapojení veřejnosti	významné, ale ne samospasitelné
5	silné politické vedení procesu	velmi významné
6	trvalé odhodlání a schopnost implementovat dokument do běžné řídicí a koordinační praxe	velmi významné

Zdroj: (Půček, 2009, s. 6)

Systém strategických dokumentů

Strategické plánování rozvoje je velmi složitým, odpovědným úkolem. Plánování probíhá na několika na sebe navazujících úrovních. Systém strategických dokumentů členíme dle úrovní vzniku (úrovně jsou uvedeny včetně vybraných příkladů dokumentů):

- *evropská* - Strategické obecné zásady společenství, dokumenty k regionální politice Evropské unie, dokumenty k územní agendě EU a další;
- *národní* - Strategie regionálního rozvoje ČR, Národní strategický referenční rámec;
- *krajská* - program rozvoje kraje, zásady územního rozvoje, sektorové strategie na úrovni kraje;
- *obecní* - strategie rozvoje města/obce, územní plán města/obce. (Půček, 2009, s. 5; Škrabal et al., 2006, s. 69)

1.2 Proces strategického plánování

Proces strategického plánování probíhá ve čtyřech logicky na sebe navazujících fázích. Výsledkem je plán rozvoje složený z analytické části, strategické části, implementační části a části strategického učení a zlepšování:

- *Fáze analýzy* - fáze zahrnující zjištění limitů území a sběr dalších dat, nalezení vize, zjištění potřeb a očekávání občanů, změny prostředí, identifikace zdrojů, podmínek, schopností apod. V této fázi se uplatňuje dnes již běžně využívaná metoda SWOT analýzy, která odhaluje a současně porovnává vnitřní silné a slabé stránky a zároveň vnější příležitosti a rizika. Využívají se také různé typy finančních analýz, sektorové analýzy (např. demografické studie obcí a měst), analýza PEST (hodnocení politického, ekonomického, sociálního a technologického prostředí organizace), brainstorming (využívá se zejména pro nalezení vize) a další nástroje. Ve fázi analýzy, ale i v dalších fázích lze využít i metody benchmarkingu (porovnávání se s jinými) nebo benchlearningu (učení se od jiných).
- *Fáze zpracování (fáze výběru)* - je fází, ve které se stanovují priority, cíle, indikátory, programy, projekty a jsou konkretizovány nástroje k jejich dosažení. Výstupem této fáze je zpracovaný strategický plán včetně programů a projektů nebo akčních plánů.
- *Fáze implementace strategie* - v této fázi je klíčové dosáhnout naplnění cílů a cílových hodnot stanovených strategickým plánem.
- *Fáze strategického učení a zlepšování* - v této fázi dochází k vyhodnocení informací, zachycení změn, úpravě rozvojových kroků a informačních mechanismů a také přípravě nového kola strategického plánování. (Půček, 2009, s. 7; Binek a Galvasová, 2009, s. 2-3)

1.2.1 Přístupy k tvorbě strategického plánu

Pro přípravu strategických dokumentů se využívají dva základní přístupy:

- *Expertní přístup* - tvorba strategií představuje relativně uzavřený proces založený na participaci významných představitelů dané obce či regionu (tzv. politických, ekonomických a společenských elit). Tento přístup někdy bývá označován jako „shora dolů“ podle toku zpracování od vedení organizace k nižším úrovním (plán zpracovávají především experti za účasti vedení).

- *Komunitní přístup* - tento přístup je opakem expertního. K plánování mají otevřený přístup všechny subjekty v rámci dané komunity, zapojována je i široká veřejnost. Při zpracování probíhají průběžná jednání zpracovatele se zadavatelem a s relevantními subjekty s tím, že zapojení subjektů se odvíjí z jejich vlastní iniciativy. Komunitní přístup bývá označován jako přístup „zdola nahoru“ (díky výraznému zapojení zaměstnanců, občanů/zákazníků a dalších zainteresovaných stran). (Půček, 2009, s. 7; Chabičovská et al., 2009, s. 31)

1.2.2 Strategické plánování na úrovni krajů

Zákon o krajích definuje kraj jako veřejnoprávní korporaci s právem na samosprávu, jež je samostatně spravována zastupitelstvem kraje a pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů. Právní status kraje jako samosprávného celku mu tak umožňuje podílet se na rozvoji celého svého správního území, a v tomto ohledu také zpracovává strategické a programové dokumenty, které jsou určující pro jeho další rozvoj. (Synková, 2009, s. 14)

Skladba a využití strategických a dalších krajských koncepčních dokumentů je do jisté míry nevyvážená. Krajské samosprávy připravují na podporu rozvoje svého území dvou až tříúrovňové členění strategických a koncepčních dokumentů. Primární úroveň zastupuje Strategie rozvoje daného kraje. Následuje konkrétně a časově omezenější Program rozvoje územního obvodu kraje, jenž kraje sestavují povinně na základě zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. A třetí úroveň zastupují jednotlivé sektorové koncepce rozvíjející programy rozvoje územních obvodů krajů. Jednotlivé kraje řeší tematické strategie a koncepce, které zpřesňují cíle a priority rozvoje, podle potřeb daného území. (Hájek, Grebeníček a Hubáčková, 2010, s. 8-9)

2 SOCIÁLNÍ POLITIKA A KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Jednu z významných priorit současných vlád ve všech zemích Evropské unie představuje řešení závažných sociálních problémů souvisejících s nezaměstnaností, sociální segregací a nerovností přístupu jednotlivých sociálních skupin k ekonomickým, kulturním i politickým zdrojům. Specifickou roli v řešení jmenovaných problémů má stát a státní instituce prostřednictvím redistribuční funkce státního rozpočtu. Díky decentralizačním procesům a přenosu odpovědnosti za řešení některých problémů na regionální a lokální orgány začínají kraje a obce využívat další specifické nástroje zaměřené do sociální oblasti. Role státu spočívá v regulaci sociálních problémů, zejména prostřednictvím sociální nebo regionální politiky. (Kadeřábková a Trhlínová, 2008, s. 71-72)

Specifickým nástrojem lokálního a regionálního rozvoje vyspělých zemí Evropské unie je sociální ekonomika. V České republice je rozvoj sociální ekonomiky spojen s rozvojem komunitního plánování sociálních služeb. Komunitní plánování představuje metodu využívající zpracované rozvojové materiály na úrovni obce i kraje pro zlepšení sociální situace v území. Toto plánování předpokládá zapojení více subjektů a jejich vzájemnou shodu na podobě služeb v regionu, které odpovídají místním specifickým podmínkám. (Wokoun et al., 2006, s. 214-216)

Členství v Evropské unii zavazuje Českou republiku k respektování rámce vymezeného sociální politikou EU. Naplňování základních vizí a cílů EU pro sociální oblast je v současnosti vymezeno Amsterodamskou smlouvou a Strategií Evropa 2020. Do roku 2010 se vycházelo z Lisabonského procesu a Evropského sociálního programu (Lauerman a Benešová, 2010, s. 15). Předpokladem implementace sociální politiky EU je zpracovávání národních koncepčních dokumentů vymezujících základní směřování plánování sociálních služeb v ČR. Vytváření národního rámce pro plánování sociálních služeb je v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a je obsaženo zejména v následujících dokumentech a zákoně:

- Priority rozvoje sociálních služeb pro období 2009-2012 (dokument vymezuje hlavní trendy v oblasti sociálních služeb),
- Evropská sociální charta,
- Bílá kniha v sociálních službách (strategický dokument MPSV z roku 2003, který definuje základní principy transformace sociální politiky ČR),

- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. (MPSV, 2010b)

Do roku 2010 patřily do soustavy základních dokumentů pro plánování sociálních služeb v ČR také Národní akční plány sociálního začleňování. Tyto akční plány označované jako NAPSÍ představovaly národní strategie členských zemí EU v boji s chudobou a sociálním vyloučením. NAPSÍ byly součástí tzv. Lisabonského procesu, jehož cílem bylo, aby se EU do roku 2010 stala nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomikou na světě, založenou na znalostech, schopnou trvale udržitelného růstu s větším počtem lepších pracovních míst a vyšší sociální soudržností. (MPSV, 2010b)

2.1 Sociální služby v ČR

V zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách je pojem sociální služba vymezen jako činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Tento zákon rozlišuje tři základní druhy sociálních služeb:

- *sociální poradenství* (zahrnuje základní a odborné sociální poradenství) - poskytování potřebných informací osobám v nepříznivé sociální situaci,
- *služby sociální péče* - zajištění fyzické a psychické soběstačnosti osob,
- *služby sociální prevence* - napomáhají osobám k překonání nepříznivé sociální situace a mají přispět k ochraně společnosti před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. (Česko, 2006)

Matoušek (2007, s. 9) sociální služby definuje jako služby, které jsou poskytovány společensky znevýhodněným lidem s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře začlenit do společnosti, nebo společnost chránit před možnými riziky. Proto sociální služby zohledňují osobu uživatele, jeho rodinu, skupiny, do nichž patří, nebo zájmy širšího společenství. Sociální služby v uvedené definici spadají do mnoha rezortů státní správy a překračují tak vymezení sociálních služeb spadajících do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí.

Sociální se služby se mnohdy překrývají s rozsáhlejší kategorií - kategorií veřejných služeb, poskytovaných v zájmu veřejnosti. Na rozdíl od komerčních služeb jsou veřejné služby financovány z veřejných rozpočtů a jsou mnohem podrobněji definovány legislativou a jsou také více závislé na politickém rozhodnutí států, kraje a obcí. (Matoušek, 2007, s. 9)

Sociální služby v užším pojetí jsou v České republice součástí státního systému sociálního zabezpečení, legislativně jsou zařazeny do oblasti tzv. sociální pomoci.

Shrnutí základních priorit sociálních služeb:

- podpora soběstačnosti a nezávislosti klientů,
- odstranění nebo zmírnění sociálního znevýhodnění klientů,
- předcházení sociálnímu vyloučení jednotlivců nebo skupin,
- faktická i finanční dostupnost sociálních služeb pro všechny. (Kadeřábková a Trhlínová, 2008, s. 217-218)

Poskytování sociálních služeb

Sociální služby jsou poskytovány formou *terénní*, tzn. v klientově přirozeném prostředí, *ambulantní*, kdy klient za nimi dochází, nebo *pobytovou* v zařízeních sociálních služeb. Tyto služby mohou být různě kombinovány, aby byla zajištěna maximální efektivnost. Zákon o sociálních službách taxativně vymezuje 19 zařízení sociálních služeb, např. domovy pro seniory, domovy pro osoby se zdravotním postižením, azylové domy, chráněné bydlení, noclehárny, sociální poradny, denní stacionáře...). Legislativou je také upraven soubor 13 základních činností při poskytování sociálních služeb, jako jsou pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, poskytnutí stravy či ubytování, sociální poradenství, pomoc při zajištění chodu domácnosti atd. Pro poskytovatele sociálních služeb vyplývá ze zákona povinnost nabízet tzv. základní činnosti, konkrétní rozsah činností stanovuje smlouva mezi uživatelem a poskytovatelem. Krom základních činností mohou poskytovatelé nabízet i další činnosti nevyplývající ze zákona. Může se jednat o kulturní, volnočasové či společenské aktivity, dopravu apod. (Janoušková et al., 2007, s. 34-35)

System sociálních služeb v České republice

System poskytování sociálních služeb v ČR je ve stádiu vývoje a v současné době prochází reformou zaměřenou na naplnění následujících kroků:

- vytváření vhodného politického prostředí,
- koncentraci na potřeby uživatelů,
- realizaci komunitního plánování sociálních služeb,
- přizpůsobování sociálních služeb zjištěným potřebám,
- zajištění standardů kvality sociálních služeb,
- systém financování,

- a podporu inovací. (Zatloukal, 2008, s. 20-21)

Plánování sociálních služeb by mělo napomáhat k tomu, aby poskytování sociálních služeb naplňovalo tyto charakteristiky:

- *dostupnost* - z hlediska typu poskytovaných služeb a územní, ekonomické a informační dostupnosti,
- *kvalita* - důraz na odpovídající kvalitu služeb,
- *efektivita* - služba musí vyhovovat potřebě člověka a nikoliv potřebám systému,
- *hospodárnost* - výdaje na poskytnutí pomoci v maximální možné míře pokrývají objektivizovaný rozsah potřeb,
- *bezpečnost* - práva a zájmy osob nesmí být omezovány.

Přičemž kvalitu a dostupnost lze považovat za nejdůležitější body. Dohromady tvoří dva pomyslné pilíře systému sociálních služeb, dostupnost by měla být zajištěna komunitním plánováním a kvalita zaváděním standardů kvality sociálních služeb. (Zatloukal, 2008, s. 20-21)

Standardy kvality sociálních služeb

Aby bylo možné sledovat úroveň sociálních služeb, byly vytvořeny standardy kvality. Zahnují soubor kritérií definující potřebnou úroveň kvality poskytování sociálních služeb. Standardy kvality sociálních služeb upravuje prováděcí vyhláška MPSV k zákonu o sociálních službách č. 505/2006 Sb. Standardy kvality sociálních služeb jsou souborem kritérií, na jejichž základě dochází k definování úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi uživateli a poskytovateli sociálních služeb. Popisují konkrétní podobu sociální služby, slouží pro srovnávání kvality jednotlivých sociálních služeb, a také mají zajistit efektivní využívání veřejných finančních prostředků. (Janoušková et al., 2007, s. 35)

2.2 Komunitní plánování jako nástroj lokálního a regionálního rozvoje v sociální oblasti

Komunitní plánování je metoda, která se využívá ke zpracování rozvojových materiálů pro širokou oblast veřejného života na obecní i krajské úrovni, a která výrazně posiluje principy zastupitelské demokracie. V České republice se toto plánování označuje jako plánování se zapojením veřejnosti. Jde o moderní trend plánování rozvoje využívaný pro sociální

služby a další oblasti od 90. let 20. století. Právě pro oblast sociální a zdravotní se užívá název komunitní plánování. Výsledným dokumentem je komunitní plán sociálních služeb, jenž patří k dílčím rozvojovým plánům obce či kraje. Jedná se většinou o střednědobý plán rozvoje na období 3-5 let. Tento dokument musí být pravidelně aktualizován a doplňován. Cílem je naplnění potřeb občanů v oblasti sociálních služeb při efektivním využití všech dostupných zdrojů. Při práci na komunitním plánu se vychází z porovnání existující nabídky sociálních služeb se zjištěnými potřebami uživatelů a potenciálních uživatelů. Postupy a techniky komunitního plánování umožňují aktivní zapojení dotčených cílových skupin a široké veřejnosti do přípravy podkladů pro strategická rozhodnutí obce či kraje. (Rosecký a Oriniaková, 2003, s. 1; Agora Central Europe, 2004, s. 8)

Komunitní plánování sociálních služeb umožňuje plánovat sociální služby tak, aby odpovídaly místním specifikům a potřebám obcí či krajů. V podstatě se jedná o nekončící proces zajištění potřeb a jejich srovnání s dostupnými zdroji poskytovatelů a nalézání nejlepších řešení v oblasti sociálních služeb. (Rosecký a Oriniaková, 2003, s. 2)

Metoda komunitního plánování je efektivní v případě, že jsou splněny dvě významné podmínky, tou první je existence trhu sociálních služeb a druhou účast tří základních rovnoprávných stran, tzv. triády tvořené zadavateli, poskytovateli a uživateli sociálních služeb. Tito aktéři v procesu komunitního plánování vzájemně spolupracují a vyjednávají na řešení sociální situace obce či kraje. Všechny tyto skupiny mají své vlastní hodnoty, priority, představy podložené argumenty opírající se o specifické zkušenosti, analýzy, výzkumy a názory. (Wokoun et al., 2006, s. 216) Společně se podílejí na zpracování jak analytické, tak strategické části komunitního plánu, přičemž vychází ze strategického plánování se zapojením veřejnosti - komunity (zástupci poskytovatelů, uživatelů sociálních služeb včetně široké veřejnosti). V procesu plánování je cílem efektivní spolupráce vyjmenovaných skupin, jež povede k dosažení širokého konsenzu mezi tím co je možné, a tím, co bylo označeno za potřebné nebo prioritní. (Rosecký a Oriniaková, 2003, s. 2) Odborně vypracovaný komunitní plán umožňuje obcím, mikroregionům, krajům získávat finanční prostředky ve formě dotací od státu.

Na rozdíl od expertního přístupu plánování je metoda komunitního plánování pro sociální služby mnohem přínosnější a přispívá ke zvýšení jejich dostupnosti a kvality poskytování. (Wokoun et al., 2006, s. 225)

2.2.1 Účastníci komunitního plánování (triáda)

Zadavatelé

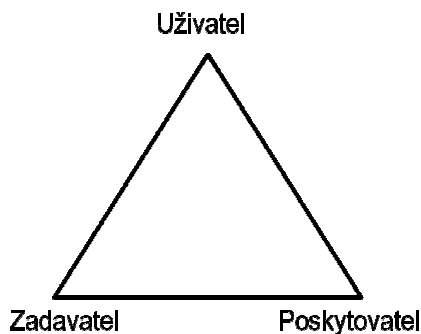
Subjekty zodpovědné za zajištění sociálních služeb. Mohou jimi být obce či kraje, které služby často zřizují, financují, organizují na ně výběrová řízení a stanovují také přesná pravidla financování. Při rozhodování o sociálních službách musí zadavatelé respektovat koncepci vytvořenou komunitním plánováním. Cílem zadavatelů je hospodárný nákup kvalitních služeb pro občany. K tomu potřebují znát zdroje regionů, demografické údaje, statistická data, standardy kvality a další. Na základě těchto informací formulují plány rozvoje a vytváří sociální a demografické analýzy a prognózy vývoje počtu obyvatel, aby bylo možné posoudit míru potřeby sociálních služeb v daném regionu. (Wokoun et al., 2006, s. 216-217)

Poskytovatelé

Subjekty, které služby poskytují a nabízejí. Řadí se mezi ně organizace státní, nestátní (neziskové organizace, občanská sdružení, fyzické osoby apod.) a organizace zřízené obcemi či kraji. Všichni poskytovatelé mají v komunitním plánování rovné postavení. Mezi sebou soutěží zejména cenovou politikou a kvalitou poskytovaných služeb. Cílem poskytovatelů je udržet a rozvíjet zařízení, v nichž poskytují sociální služby občanům. (Wokoun et al., 2006, s. 217)

Uživatelé sociálních služeb

Nejširší a nejdůležitější skupinu tvoří uživatelé - klienti sociálních služeb. Uživateli jsou především fyzické osoby, občanská sdružení aj. Často jsou mezi uživateli osoby v nepříznivé sociální situaci z důvodu nedostatků finančních prostředků nebo špatného zdravotního stavu, a to starší občané, zdravotně postižení, opuštěné matky s dětmi, dlouhodobě nezaměstnaní, bezdomovci aj. Z hlediska komunitního plánování jsou nepostradatelným subjektem, neboť jsou zdrojem informací o potřebách a požadované kvalitě poskytovaných služeb. (Wokoun et al., 2006, s. 217)

Obr. 1. Triáda (Zatloukal, 2008, s. 29, vlastní zpracování)

Princip triády (partnerské spolupráce zmíněných subjektů) doplňují odborníci, představitelé institucí, které úzce spolupracují s poskytovateli sociálních služeb (odborní lékaři, nemocnice, policie, zaměstnavatelé aj.), příbuzní či blízcí uživatelů a široká veřejnost. (Zatloukal, 2008, s. 29)

2.2.2 Základní hodnoty, principy a cíle pro komunitní plánování

Základními hodnotami komunitního plánování jsou:

- *Klient* - potřeby a přání klientů jsou nejdůležitější prioritou, od níž se odvíjí obsah, rozsah a kvalita sítě sociálních služeb.
- *Veřejný zájem* - komunitní plán musí respektovat veřejný zájem, je věcí veřejnou a veřejné kontrole podléhá.
- *Rovnost příležitostí* - sociální služby se hodnotí v souvislosti se všemi dalšími službami lidem, např. zdravotnickými službami, volnočasovými nebo vzdělávacími aktivitami.
- *Prevence* - předcházení obtížným situacím. (Wokoun et al., 2006, s. 217)

Základní principy a cíle komunitního plánování

Principy a míra jejich naplňování mají rozhodující vliv na kvalitu celého procesu plánování sociálních služeb. Pro zajištění potřeb a zdrojů a nalézání řešení nejlépe odpovídajícím místním specifikům a potřebám lidí patří tyto principy:

- *Partnerství a spolupráce mezi všemi účastníky* - vychází z potřeb a cílů všech stran „triády“, které jsou rovnocenné. Plánování by se mělo vyznačovat návazností na předchozí realizovanou a osvědčenou spolupráci s ohledem na názory a přání účastníků.

- *Zapojování místního společenství (komunity)* - dobrá komunikace s veřejností tak, aby nebyl nikdo vyloučen a diskriminován. Pouhé předávání informací nestačí, veřejnost by se měla aktivně podílet na procesu komunitního plánování (ankety, konference, minireferendum, diskusní setkání aj.). Efektivní komunikační kampaň a srozumitelná nabídka ke spolupráci napomáhá k efektivnímu dosažení stanovených cílů. Bez zapojení zadavatele a politické podpory, poskytovatele a uživatele nelze uskutečňovat významné změny ve společenství. Neboť bez zapojení uživatele by se jednalo o strategické plánování sociálních služeb, které by se neopíralo o skutečnou poptávku uživatelů po službách. Pokud by do jednání nebyli přizváni poskytovatelé a výsledek plánování pro ně nebyl závazný, nemohl by být plán zrealizován.
- *Kompromis* - výstupem komunitního plánování jsou konkrétní cíle a konkrétní popis aktivit k jejich dosažení včetně časového harmonogramu a finanční kalkulace pro každý rok. Cíle jsou kompromisem mezi cíli zadavatele, poskytovatelů a uživatelů, na nichž se zúčastnění shodli (jsou to cíle sdílené komunitou). Takto vytvořené cíle jsou tudíž realizovatelné, protože mají potřebnou podporu, zajištěny zdroje a jejich realizaci lze snadno kontrolovat z důvodu měřitelnosti (konkrétní stanovení cílů).
- *Cykličnost* - komunitní plánování není jednorázový proces. S implementací vzniklého komunitního plánu pro jedno období začíná komunitní plánování sociálních služeb na další období.
- *Rovný přístup k informacím* - pravidelné předávání informací jak řídicí skupině, tak veřejnosti umožňující přijímání relevantních podnětů a připomínek.
- *Hledání lidských a finančních zdrojů* - komunitní plánování nelze realizovat bez spolupráce s dalšími významnými partnery - podnikateli, dobrovolníky, domácími pečovateli apod. (Topolovský, 2004, s. 5-9; Vasková a Žežula, 2002, s. 11-12; Zatloukal, 2008, s. 29-30)

2.2.3 Komunitní plán

Komunitní plán je dokument vznikající na základě aktivní spolupráce všech dotčených. Jeho účel spočívá v tom, že představuje návod pro rozvoj sociálních služeb regionu. Na zpracování se podílí široká škála subjektů, ale tím hlavním garantem zpracování je obec či kraj. Zadavatel vytvoří pracovní skupinu zodpovědnou za přípravu a následnou realizaci plánu. Výsledný plán představuje veřejně dostupný materiál sloužící k naplnění potřeb

komunity, nikoliv jako cíl. Komunitní plány vypracovávající v České republice obce i kraje, přičemž kraje nabízí obcím metodickou pomoc s jejich zpracováním. (Wokoun et al., 2006, s. 218-219)

Obsah plánu:

- a) Popis a analýza služeb v obci - jak fungují, komu jsou určeny, kdo je poskytovatelem, jak jsou definovány, jaké jsou sociální aktivity (zdravotnictví, školství, politika zaměstnanosti apod.).
- b) Demografické, statistické a sociologické údaje a prognóza vývoje v obci či mikroregionu.
- c) Popis potřeb obyvatel v oblasti sociálních služeb - mapování nedostatků a překážek života v obci přímo od uživatelů.
- d) Představa o budoucím stavu sociálních služeb navazující na dříve provedené kroky a zjištění, stanovení cílů a priorit.
- e) Časový harmonogram postupu prací a zásady při zpracování.
- f) Akční plán včetně termínů.
- g) Způsob plnění plánu, určení odpovědnosti jednotlivých účastníků a stanovení postupu vyhodnocení výsledků. (Wokoun et al., 2006, s. 219)

2.2.4 Systém sociální ochrany obyvatelstva a sociální pomoc v ČR

Sociální ochrana znázorňuje úsilí veřejnoprávního subjektu o řešení obtížných životních situací, které vedou k ekonomické a sociální tísní. V současnosti v České republice existují tři pilíře sociální ochrany obyvatelstva: systém sociálního pojištění, státní sociální podpora a systém sociální pomoci. Každý pilíř vyjadřuje jednu úroveň sociální ochrany obyvatel a je zaměřen na odlišnou skupinu klientů, řeší různé situace a je rozdílný i ve způsobu financování a organizování. Významným pilířem, na kterém se podílejí vysokou měrou územní samosprávy, je sociální pomoc. Tento pilíř sociální ochrany obyvatelstva zastupuje poslední stupeň záchranné sociální sítě pro osoby nacházející se v hmotné nouzi, případně pro osoby ohrožené na svých právech. Hmotná nouze je stav, kdy člověk nemá dostatek finančních prostředků k zajištění základních životních potřeb na společensky uznané minimální životní úrovni. (Wokoun et al., 2006, s. 219-220)

Sociální pomoc je v ČR poskytována ve formě sociálních služeb prostřednictvím nestátních neziskových organizací, krajů a obcí a také formou dávek sociální pomoci vypláče-

ných státem prostřednictvím obcí v rámci přenesené působnosti. Mezi nástroje sociální pomoci patří poradenství (občanům jsou poskytovány informace, poučení apod. za účelem předcházení nepříznivým sociálním situacím), sociálně právní ochrana (pomoc dětem, starším občanům, občanům bez právní způsobilosti), sociální prevence (zabránění vzniku negativních společenských jevů, zabránění šíření kriminality, toxikomanie, násilí, rasismu aj.) a dávky sociální péče (věcné nebo peněžité dávky pro překlenutí hmotné nouze). (Wokoun et al., 2006, s. 220-221)

3 VYTVÁŘENÍ KONCEPCÍ PRO OBLAST SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Úloha státní správy i samosprávy spočívá v podpoře, udržitelnosti a rozvoji sítě sociálních služeb prostřednictvím tvorby strategických dokumentů v oblasti sociálních služeb včetně zajištění právního rámce a dostatku finančních prostředků. Důležitou roli přitom hraje vzájemná spolupráce mezi kraji a obcemi. (MPSV, 2009c, s. 11)

3.1 Legislativní ukotvení koncepcí rozvoje sociálních služeb

Do roku 1989 byl v České republice uplatňován tzv. socialistický model sociálního zabezpečení, tedy i sociálních služeb. Zatímco v období první republiky provozovali sociální služby obce a dobročinné spolky, od roku 1956 přešla kompetence poskytovat sociální služby na stát. V padesátých letech minulého století došlo k vytvoření jednotného systému sociálního zabezpečení, v jehož rámci byly upraveny sociální služby. Tato koncepce zůstala nezměněna až do roku 1989. Právní úprava sociálních služeb byla zastaralá a neodpovídala současným požadavkům, a proto bylo nutné přijmout novou, moderní právní úpravu. K výrazné reformě došlo až přijetím zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který se stal účinným od 1. 1. 2007. Oproti dosavadnímu systému sociálních služeb je změna velmi patrná. Příkladem jsou konkrétní koncepční změny: zavedení zcela nové dávky - příspěvku na péči, smluvního principu mezi poskytovatelem a příjemcem sociálních služeb, systému registrace poskytovatelů u krajských úřadů a přijetí nové kategorizace sociálních služeb - sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. (Matoušek, 2007, s. 35-50)

Zákon o sociálních službách upravuje také způsob financování sociálních služeb. Nejdůležitější zdroj příjmů pro poskytovatele sociálních služeb představují prostředky poskytnuté formou dotací ze státního rozpočtu. Koncovým poskytovatelům jsou poskytnuty prostřednictvím krajských rozpočtů. O dotaci mohou žádat poskytovatelé, kteří jsou zapsáni v registru poskytovatelů sociálních služeb u krajského úřadu. Žádost je předkládána prostřednictvím krajského úřadu Ministerstvu práce a sociálních věcí. Výše dotace není v zákonu specifikovaná, je zde ale uvedeno, že dotace se poskytuje k financování běžných výdajů souvisejících s poskytováním sociálních služeb v souladu se zpracovaným střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb. Ze státního rozpočtu jsou dále poskytovány účelové dotace na podporu sociálních služeb s celostním či neregionálním charakterem, na činnost rozvojové povahy nebo pro případ neočekávaných mimořádných situací. (Matoušek, 2007, s. 35-50)

Zákon o sociálních službách zavedl pro kraje povinnost zpracovávat střednědobé plány rozvoje sociálních služeb. Formuloval základní metodické východisko spolupráce mezi zadavateli, poskytovateli a uživateli sociálních služeb. Kraje plánují rozvoj sociálních služeb jako podklad pro vyčíslení dotací ze státního rozpočtu na sociální služby, které pak rozdělují mezi poskytovatele sociálních služeb. Pro obce plánování rozvoje sociálních služeb není povinné ze zákona, ale je vhodné. Komunitní plány obcí by měly krajům sloužit k získání objektivních podkladů pro krajské plány rozvoje a následnému rozdělení dotací v souladu s jejich reálnými potřebami. (MPSV, 2009a, s. 7)

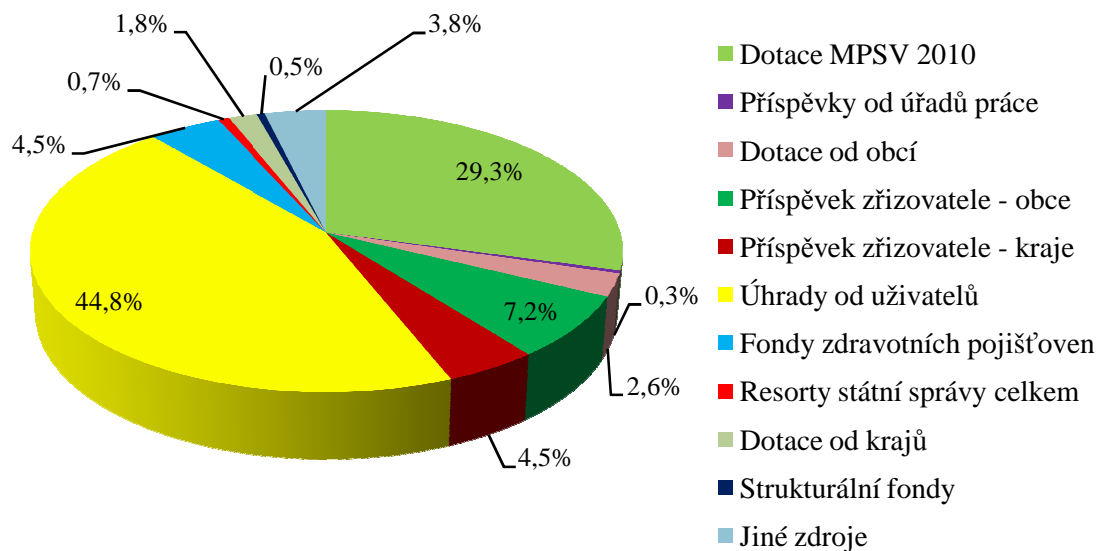
V roce 2009 byla provedena nejnovější změna zákona o sociálních službách (zákonem č. 206/2009 Sb.). Novelizací došlo ke zlepšení vzájemné informovanosti a spolupráci při přípravě, realizaci nebo vyhodnocování plnění plánů rozvoje sociálních služeb mezi obcemi a kraji. Obec v rámci spolupráce sděluje kraji informace o potřebách poskytování sociálních služeb osobám na území obce a o možnostech uspokojování těchto potřeb prostřednictvím sociálních služeb. Stejně tak povinností krajů je informovat obce na území kraje o výsledcích zjištěných v procesu plánování. Při zpracování střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb kraje přihlíží k informacím poskytnutých jednotlivými obcemi a sledují plnění těchto plánů za spoluúčasti zástupců obcí. (MPSV, 2009c, s. 10)

3.2 Financování sociálních služeb v České republice

Do roku 2006 byl systém financování sociálních služeb založen především na poskytování účelově určených finančních prostředků ze státního rozpočtu prostřednictvím rozpočtů krajů a obcí k poskytovateli sociálních služeb. Jednalo se o dotace na výkon zřizovatelských funkcí, dotaci na lůžko a účelově určenou neinvestiční dotaci. Finanční prostředky sloužily k zabezpečení financování provozních nákladů poskytovaných služeb. Systém financování se změnil účinností zákona o sociálních službách. (Olomoucký kraj, 2011, s. 98)

Cíl zavedení nového systému financování spočíval v odstranění rozdílů ve financování organizací zřizovaných kraji, obcemi a nestátními neziskovými organizacemi, a to uplatňováním jednotného přístupu vůči všem registrovaným poskytovatelům sociálních služeb. Dále se změnilo financování sociálních služeb zavedením příspěvku na péči, jenž je přiznáván občanům závislým na pomoci jiné fyzické osoby. (Olomoucký kraj, 2011, s. 98)

V České republice financování sociálních služeb (Tab. 2) stojí na principu vícezdrojového financování, to znamená, že sociální služby jsou financovány z více jednotlivých, na sobě nepřímo závislých zdrojů - subjektů, které se na financování sociálních služeb podílejí. Mezi subjekty patří stát, kraje, obce, uživatelé a poskytovatelé sociálních služeb a evropské subjekty (Evropský sociální fond). Nejvýznamnějšími zdroji jsou úhrady od uživatelů a účelové dotace ze státního rozpočtu na financování běžných výdajů souvisejících s poskytováním sociálních služeb. (MPSV, 2011, s. 20)

Obr. 2. Procentní vyjádření zdrojů financování sociálních služeb v ČR v roce 2010 (MPSV, 2010a, s. 27, vlastní zpracování)

Kromě výše uvedených zdrojů patří mezi zdroje financování sociálních služeb také prostředky z rozpočtu obcí a krajů, ze strukturálních fondů EU, z úhrad od zdravotních pojišťoven za vykázané zdravotní výkony u některých druhů poskytovaných služeb, kterými je hrazena poskytovaná zdravotní, ošetrovatelská a rehabilitační péče na základě předpisu ošetřujícího lékaře apod. a z jiných zdrojů - např. darů, sbírek, fondů a nadací. Struktura financování sociálních služeb je graficky znázorněna v příloze (Příloha P I). (MPSV, 2011, s. 20-21)

Podíl a struktura finančních zdrojů se liší podle typu sociálních služeb, nejvíce zdrojů u služeb sociální péče (49,1 %) pochází z úhrad od uživatelů, u služeb sociální prevence (43,5 %) a u služeb sociálního poradenství (56 %) z dotací MPSV.

Tab. 2. *Financování sociálních služeb v České republice v roce 2010*

Zdroje financování	Celkový součet v Kč	Služby sociální péče v %	Služby sociální prevence v %	Služby sociálního poradenství v %
Úhrady od uživatelů	10 192 162 329	49,1	4,3	0,7
Dotace MPSV 2010	6 657 714 000	27,5	43,5	56,0
Příspěvek zřizovatele - obce	1 647 673 022	7,8	1,7	4,0
Fondy zdravotních pojišťoven	1 023 975 222	5,0	0,3	0,1
Příspěvek zřizovatele - kraje	1 019 892 383	4,7	1,5	5,5
Jiné zdroje	860 652 008	2,7	15,6	8,2
Dotace od obcí	589 966 448	1,9	9,4	8,9
Dotace od krajů	407 849 291	0,9	10,5	8,3
Resorty státní správy celkem	156 635 999	0,1	7,4	4,4
Strukturální fondy	112 772 843	0,1	4,7	2,8
Příspěvky od úřadů práce	78 026 989	0,3	1,3	1,1
Celkem	22 747 320 534			

Zdroj: (MPSV, 2010a, s. 27), vlastní zpracování

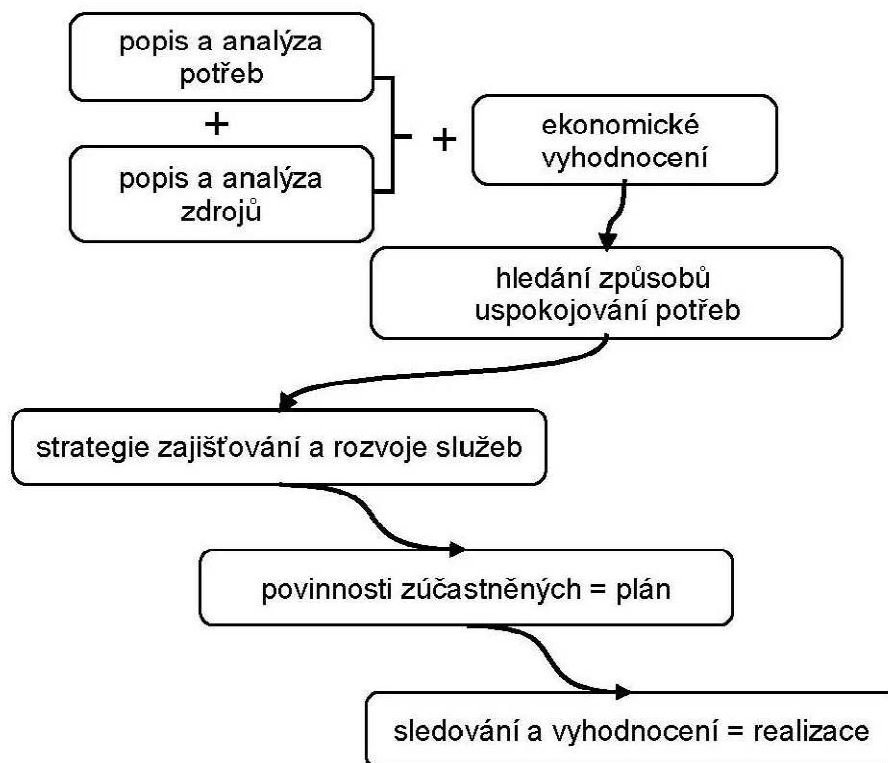
3.3 Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb

První úvahy o zpracování dokumentu, který by zahrnoval analýzu sociálních služeb, se objevily již při projednávání návrhu zásad zákona o sociální pomoci v roce 1995. Jednalo se o zpracování analýzy obce, jež by byla podmínkou pro poskytování státních dotací na sociální aktivity jednotlivých obcí. Později se začalo hovořit o sociálně demografické analýze, ukázalo se, že zpracovávané analýzy mají širší charakter. Jedna z prvních sociálně demografických analýz vznikla v rámci projektu Phare „Optimalizace sociálních služeb v Roudnici nad Labem a jejím okolí“. Tyto dokumenty měly být sestaveny tak, aby odrážely skutečné potřeby občanů daného území a poskytovaly informace pro financování navrhovaných sociálních aktivit ze strany kraje a státu. V roce 1999 došlo k přehodnocení tohoto systému a v zájmu zajištění ochrany uživatele sociálních služeb omezovat jeho rizika. Snahy se zaměřily na zajištění dostupnosti sociálních služeb a vytvoření nástrojů státu pro ovlivňování jejich dalšího vývoje, k realizování tohoto kroku byla využita spolupráce s Velkou Británií. Britští odborníci upozornili na důležitost komunitního plánování sociálních služeb, které spočívá v aktivním zapojení všech zainteresovaných subjektů na zjišťování potřeb v daném území a hledání způsobů jejich uspokojování s využitím dostupných zdrojů. Obsahem komunitního plánování má být:

- analýza potřeb obyvatel spolu s ekonomickým vyhodnocením,
- strategie rozvoje sociálních služeb,
- vymezení povinností zúčastněných subjektů,
- způsob monitorování a vyhodnocování plnění plánu,
- způsob, jak provádět změny v poskytování sociálních služeb. (Průša, 2007, s. 79-81)

Plán rozvoje sociálních služeb je v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách § 3, písm. h) definován jako „výsledek procesu aktivního zjišťování potřeb osob ve stanoveném území a hledání způsobů jejich uspokojování s využitím stávajících zdrojů, jehož obsahem je popis a analýza existujících zdrojů a potřeb, včetně ekonomického vyhodnocení, strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb, povinnosti zúčastněných subjektů, způsob sledování a vyhodnocování plnění plánu a způsob, jakým lze provést změny v poskytování sociálních služeb“. (Česko, 2006)

Tuto definici lze schematizovat do základní postupových kroků viz následující Obr. 3.

Obr. 3. Konstrukce plánu rozvoje sociálních služeb (MPSV, 2007, s. 7)

3.3.1 Postup při zpracování koncepcí rozvoje sociálních služeb

Jedním z hlavních zdrojů pro zpracování krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb jsou plány rozvoje sociálních služeb na místní úrovni spolu s analýzami potřeb uživatelů a s údaji o poskytovaných sociálních službách. Zpracovávání koncepcí rozvoje sociálních služeb na úrovni krajů je v České republice uplatňováno od roku 2007, kdy vstoupil v účinnost zákon o sociálních službách. Se zavedením této povinnosti krajům souvisí problematická otázka vazeb krajských plánů rozvoje sociálních služeb s plány na úrovni obcí. Tyto dokumenty jsou poměrně nekompatibilní. Využití místních plánů rozvoje se ukazuje jako obtížné zejména z důvodu metod zpracování a kvality, které je nutné sjednotit respektive přiblížit. K tomu slouží Metodiky pro plánování sociálních služeb. (MPSV, 2009b, s. 18)

Komunitní plánování sociálních služeb (KPSS) koresponduje s konkrétní situací v území, a proto je zcela originální. Vlastní proces (schéma procesu plánování Příloha P II) se odvíjí od skutečné situace v obci nebo kraji, ale většinou ho lze shrnout do pěti fází. V úvodní fázi probíhá příprava a stanovení organizačního zajištění procesu komunitního plánování, následuje fáze analýzy a získávání podkladů, tvorba koncepce komunitního plánu a poslední fáze zahrnují implementaci a hodnocení plánu. Všechny fáze se mohou vzájemně prolínat. (Agora Cental Europe, 2004, s. 10; Zatloukal, 2008, s. 37)

Fáze komunitního plánování:

Přípravná fáze - příprava, organizační zajištění procesu KPSS a propagace:

- schválení projektu KPSS zastupitelstvem obce/kraje,
- ustanovení tzv. triády - zadavatel, poskytovatel a uživatel,
- proškolení triády,
- stanovení koordinátora a odboru, kteří budou proces KPSS zašit'ovat,
- ustanovení řídicí skupiny reprezentující zájmy triády,
- ustanovení konzultační skupiny - tzn. řídicí skupiny spolu s dalšími zájemci mezi zadavateli, poskytovateli, uživateli a dalšími,
- vymezení organizační a rozhodovací struktury procesu KPSS,
- informační kampaň o projektu KPSS v obci/kraji. (Agora Central Europe, 2004, s. 10-12)

Analytická fáze - analýzy, průzkumy a podklady pro vytvoření komunitního plánu sociálních služeb:

- vypracování situační analýzy,
- analýza poskytovatelů na základě dotazníkového šetření,
- analýza lidských, finančních a materiálních zdrojů,
- vytvoření databáze poskytovatelů sociálních služeb,
- dotazníkové šetření u široké veřejnosti (potenciální uživatelé sociálních služeb),
- analýza potřeb uživatelů (průzkum u uživatelů sociálních služeb - informace o jejich potřebách a přáních),
- SWOT analýza sociálních služeb. (Agora Central Europe, 2004, s. 10-12)

Fáze plánování - tvorba, připomínkování, aktualizace komunitního plánu

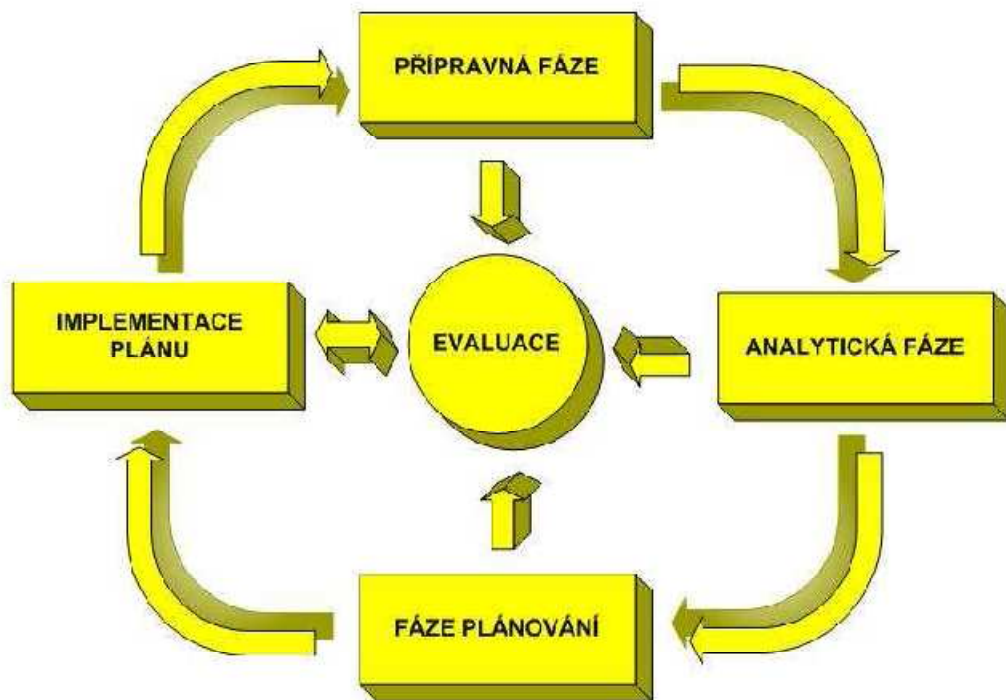
- stanovení priorit, dílčích cílů a opatření,
- zpracování koncepce komunitního plánu sociálních služeb,
- veřejné projednání a připomínkování navržené koncepce,
- zpracování finální verze,
- schválení koncepce zastupitelstvem obce/kraje a její závaznost,
- pravidelná aktualizace komunitního plánu sociálních služeb. (Agora Central Europe, 2004, s. 10-12)

Implementační fáze:

- naplňování cílů a opatření s využitím pracovních skupin,
- stanovení priorit pro implementaci a vytvoření ročních realizačních plánů,
- průběžné monitorování a vyhodnocování postupů implementace pro vytváření podpůrných systémů pro implementaci,
- vyhodnocení a náprava případných nedostatků. (Zatloukal, 2008, s. 37-38)

Fáze hodnocení (evaluace):

- realizace obvykle probíhá po jednotlivých rocích,
- zpracování celkového vyhodnocení po uplynutí období, na něž byl plán vytvořen,
- využití výsledků hodnocení pro nalézání a odstranění slabých míst pro celkové zlepšení procesu. (Zatloukal, 2008, s. 37-38)

Obr. 4. Fáze komunitního plánování sociálních služeb (Zatloukal, 2008, s. 38)

3.3.2 Role krajských samospráv při tvorbě střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb

Kraje plní v oblasti sociálních služeb řadu významných úloh, a to při výkonu samosprávy (vlastní aktivity samosprávných krajů, agenda svěřená krajem krajskému úřadu či jiným organizacím), i v rámci výkonu přenesené působnosti (tj. v případě, kdy krajský úřad ze zákona plní činnosti spadající do výkonu státní správy). Krajům ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách vyplývá povinnost zpracovávat na jejich území střednědobé plány rozvoje sociálních služeb. Plánování rozvoje sociálních služeb kraje zajišťují v rámci vlastní působnosti, a představuje tak pro ně jednu z nejvýznamnějších činností v oblasti sociálních služeb. Přestože je krajům uložena povinnost vypracovávat tyto střednědobé plány, neexistuje všeobecně závazná forma, která by jednotně stanovila podobu samotného plánování rozvoje sociálních služeb a jeho výstupy. Rozhodnutí o krajských prioritách (výstupy) i výsledná podoba střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb jsou dosahovány v jednotlivých krajích odlišně s ohledem na současnou právní úpravu. Na jednu stranu je tento fakt žádoucí z důvodu reflexe poskytování sociálních služeb v daném území, avšak významně omezuje možnost srovnávací analýzy zpracovaných krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb, jež se liší v celé řadě hledisek - zejména v období jejich

platnosti a celkovém pojetí střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb. (Bareš, 2011, s. 7)

Zákon o sociálních službách (§ 95) stanovuje, že kraje zpracovávají střednědobé plány ve spolupráci s obcemi na území kraje, se zástupci poskytovatelů sociálních služeb a se zástupci osob, kterým jsou sociální služby poskytovány. Zabezpečují poskytování sociálních služeb osobám na svém území a dostupnost informací o možnostech a způsobech poskytování sociálních služeb. Dále kraje při zprostředkování pomoci osobám spolupracují s poskytovateli sociálních služeb, obcemi a dalšími kraji. Povinností krajů je sledovat a vyhodnocovat plnění plánů rozvoje sociálních služeb za účasti zástupců poskytovatelů a uživatelů a informovat o výsledcích plnění krajských plánů Ministerstvo práce a sociálních věcí. (Česko, 2006)

Zákon o sociálních službách obecně vymezuje oblasti, kterých by se měl Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb kraje týkat, také MPSV specifikuje další požadavky na obsah tohoto dokumentu, avšak při přípravě a zpracování ponechává stát krajům vlastní samostatnou iniciativu. Svěření této kompetence do jejich samostatné působnosti umožňuje krajům přiměřeně reagovat na konkrétní situaci na území kraje a vytvořit tak komplexní dokument odrážející územní, demografické, sociální, hospodářské a politické aspekty. Zároveň zaručuje, že plánování rozvoje sociálních služeb v jednotlivých krajích bude přirozeně navazovat na předchozí aktivity realizované krajem. (Bareš, 2011, s. 10)

3.3.3 Přínos komunitního plánování rozvoje sociálních služeb pro územně samosprávné celky

Plánování sociálních služeb umožňuje vytvoření systému služeb odpovídajícího existujícím potřebám v dostatečné kvalitě a v souladu s místními specifiky. Zapojení veřejnosti dává možnost občanům ovlivnit budoucí podobu sociálních služeb a zároveň dává zpětnou vazbu pro aktualizaci a zachycení změn komunitního plánu. Přínos komunitního plánování spočívá v účelném vynakládání veřejných prostředků na potřebné služby, transparentním průběhu procesu plánování, do kterého je zapojena veřejnost (aktivní zapojení a informovanost občanů) a ve spolupráci všech aktérů (princip setkávání, diskuse, konzultace během procesu plánování). Kromě uvedených předpokladů slouží krajské strategie v oblasti sociálních služeb v podobě střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb k významným podkladům pro přidělování finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie. (Topolovský et al., 2004, s. 3-4)

Přínos plánování sociálních služeb spočívá nejen v kvalitně naplánované síti služeb, ale také v získání dalších kladných zkušeností pro účastníky, jedná se například o vytváření vazeb k místu, kde žijí, pocit sounáležitosti, spoluodpovědnosti, zájem o veřejné dění, komunikaci s různými zájmovými skupinami, setkávání obyvatel a zástupců samospráv a další. (Skříčková et al., 2007, s. 2)

4 METODOLOGIE

Po prostudování širších souvislostí koncepčního plánování rozvoje sociálních služeb krajů naváže praktická část práce, jejíž stěžejní část bude zaměřena na obsahovou analýzu aktuálně platných střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb všech krajů České republiky. S ohledem na heterogenitu strategických dokumentů pro plánování rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů v celé řadě ohledů - období platnosti plánu, formě a rozsahu zpracování, použité terminologii, návaznosti na ostatní strategické dokumenty krajů, počtem cílových skupin apod., je možnost srovnávání zpracovaných krajských střednědobých plánů do značné míry omezena.

Z tohoto důvodu bude komparativní analýza jednotlivých střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb krajů ČR provedena na základě zvolených hodnotících kritérií. Podkladové dokumenty pro uvedenou analýzu budou získány z oficiálních internetových stránek jednotlivých krajů České republiky. Hodnoceny budou poslední aktuálně platné verze střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb krajů včetně návazných dokumentů ke konci února 2012. Vlastní vyhodnocení pojetí plánování rozvoje sociálních služeb ve strategických dokumentech krajů bude provedeno pomocí základních srovnávacích a popisných metod.

Za účelem dosažení primárního cíle této diplomové práce jsou stanoveny dílčí kritéria, která zhodnotí:

- časový horizont, na který je plán zpracován,
- návaznost na další koncepční dokumenty krajů a národní strategie,
- využití obecních komunitních plánů a spolupráce s obcemi,
- zasahování plánu mimo oblast sociálních služeb (bydlení, školství, zdravotnictví...),
- počet a vymezení cílových skupin,
- zjišťování potřebnosti sociálních služeb v kraji,
- kvalitu a dostupnost sociálních služeb na daném území,
- finanční plány a způsob financování sociálních služeb.

Po analýze samotných krajských plánů, budou vyhodnoceny výsledky otázek, které jsem směřovala zaměstnancům krajských úřadů zodpovědných za plánování rozvoje sociálních služeb na území daného kraje. Dotazy jsou zaměřené na zkušenosti krajů při plánování sociálních služeb.

Z analýzy střednědobých plánů a z informací od krajských zaměstnanců odpovědných za plánování sociálních služeb budou navrženy konkrétní doporučení pro zlepšení situace krajského plánování v oblasti sociálních služeb.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PROCES PLÁNOVÁNÍ ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB KRAJŮ

Plánování rozvoje sítě sociálních služeb je důležitým prostředkem k zajištění jejich místní, popřípadě regionální a typové dostupnosti. Do plánování rozvoje sociálních služeb musí být zapojeni všichni významní aktéři tak, aby poskytované služby odpovídaly skutečným potřebám a aby plány rozvoje sociálních služeb pokrývaly celé území České republiky. Pro tyto účely byla zavedena povinnost krajům vytvářet střednědobé plány rozvoje sociálních služeb. V původně předkládaném návrhu zákona o sociálních službách, který tuto změnu přinesl, se počítalo také s povinností zpracovávat plány rozvoje sociálních služeb pro všechny obce bez ohledu na jejich velikost. Od této úvahy bylo nakonec upuštěno zejména z důvodu velkého počtu obcí v ČR, z 6 251 obcí tvoří téměř 80 % obce do 1 000 obyvatel (ČSÚ, 2011), pro které by vypracování těchto koncepcí bylo obrovskou zátěží. V současnosti je plánování sociálních služeb obcí ponecháno na jejich vlastním uvážení, přičemž je nutné říci, že většina, téměř 80 %, obcí s rozšířenou působností (KPJČK, 2010, s. 17) se komunitním plánováním sociálních služeb již zabývá. Pro efektivní plánování sítě sociálních služeb je zcela nezbytné, aby krajská samospráva při plánování sociálních služeb navazovala na obecní plány.

Vzhledem k faktu, že neexistuje jednotná metodika pro tvorbu krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb, je skladebnost všech plánů do značné míry odlišná. Struktura koncepčních plánů krajů není jednotná, některé kraje soustředí celou dokumentaci do jednoho plánu, jiné vypracovávají zvlášť akční plány pro realizaci. Součástí některých koncepcí jsou aktualizace a doplňky, které slouží pro prodloužení platnosti nebo koncepci aktualizují.

Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb krajů představují strategické dokumenty, jež slouží jako nástroje pro vytvoření krajských sítí kvalitních a dostupných sociálních služeb za pomoci procesu komunitního plánování. V období, kdy kraje vytvářely první koncepční plány, ještě většina z nich, nebyla dostatečně připravena na strategické plánování rozvoje sociálních služeb. Jen některé kraje měly vytvořeny řídicí struktury pro plánování sociálních služeb, a právě z toho důvodu řada opatření a aktivit těchto plánů směřovala především ke stabilizaci a zmapování současného stavu sítě poskytovaných sociálních služeb, vytvoření nástrojů pro řízení plánování rozvoje sociálních služeb na daném území se zamě-

řením na vzdělávání v oblasti plánování a řízení rozvoje sociálních služeb, zjištění potřeb, dostupnosti a kvality poskytovaných služeb.

5.1 Tvorba střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb

Sociální služby je třeba plánovat a rozhodovat o nich, zejména z důvodu omezených zdrojů a možností. Výsledek procesu střednědobého plánování sociálních služeb spočívá ve vytvoření komplexní kvalitní sítě sociálních služeb pro dané území. Na úrovni krajů jsou k zajištění plánování sociálních služeb vytvářeny strategické dokumenty (střednědobé plány rozvoje sociálních služeb), jež určují základní směr a principy jakými se mají sociální služby na území daného kraje v následujícím období vyvíjet. Střednědobé plány obsahují obecnou část, která popisuje aktuální situaci v území (socio-demografické analýzy, popis sociální situace, analýzy poskytovatelů služeb, analýzy potřeb uživatelů atd.), vizi, cíle a priority. Na základě zhodnocení konkrétních dat jsou stanoveny konkrétní opatření a aktivity pro realizaci plánování sociálních služeb. Některé kraje vytváří roční akční plány odděleně pro lepší koordinaci a realizaci konkrétních aktivit.

Při zpracování této diplomové práce se budu zabývat pouze aktuálními střednědobými plány, které prošly podstatnými změnami oproti prvotním plánům zpracovaným kolem roku 2007. V následující tabulce (Tab. 3) jsem vytvořila přehled aktuálních koncepcí na základě prozkoumání koncepčních dokumentů v oblasti sociálních služeb z webových stránek krajů. Dva kraje dosud nezveřejnily aktuální verzi. Plzeňský kraj, u něj se mi podařilo získat informaci o tom, že Střednědobý plán na léta 2008-2010 je stále platný a je aktualizován pomocí tzv. Dodatků. Kraj Vysočina dokončuje aktuální verzi střednědobého plánu na další období, dle harmonogramu by měl být schválen do konce 1. pololetí roku 2012.

Závaznost střednědobých plánů je podmíněna schvalováním dokumentu v zastupitelstvu kraje. Ve většině krajů ještě před vydáním souhlaseného usnesení v zastupitelstvu dochází k projednání a schválení dokumentů Radou kraje a příslušnými komisemi pro oblast sociálních služeb. Z hlediska období platnosti krajských plánů jsou mezi dokumenty velké rozdíly, rozmezí časové platnosti dokumentů se pohybuje od dvou do šesti let. Bližší informace o názvu, období platnosti plánů, období vzniku a rozsahu těchto koncepcí uvádí Tab. 3, jenž popisuje kompletní přehled aktuálních střednědobých plánů všech krajů ČR.

Tab. 3. Přehled aktuálních krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb,
stav k 22. 2. 2012

Kraj	Název aktuální koncepce	Časový horizont platnosti	Datum a způsob přijetí	Rozsah (počet stran)
Praha	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na území hlavního města Prahy na léta 2011-2013	3 roky	Schváleno Radou 15. 3. 2011	53
Středočeský kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve Středočeském kraji na období 2012-2013	2 roky	Schváleno Zastupitelstvem 11. 11. 2011	50
Jihočeský kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje na období 2011-2013	3 roky	Schváleno Zastupitelstvem 2. 11. 2010	128
Plzeňský kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Plzeňském kraji na období 2008-2010	3 roky <i>(aktualizován prostřednictvím 2 dodatků)</i>	Vzat na vědomí Zastupitelstvem dne 4. 9. 2007	61
Karlovarský kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na období 2009-2013	5 let	Schváleno Zastupitelstvem 18. 9. 2008	60
Ústecký kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2012-2013	2 roky	Schváleno Zastupitelstvem 22. 2. 2012	63
Liberecký kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Liberecký kraj 2009-2013	5 let	Schváleno Zastupitelstvo 30. 9. 2008	92
Královéhradecký kraj	Plán rozvoje sociálních služeb v Královéhradeckém kraji 2011-2016	6 let	Schváleno Zastupitelstvem 2. 12. 2010	75
Pardubický kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje na období 2012-2015	4 roky	Schváleno Zastupitelstvem 15. 12. 2011	66
Kraj Vysočina	V přípravě	-	Předpokládané schválení do 30. 6. 2012	-
Jihomoravský kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji na období 2012-2014	3 roky	Schváleno Zastupitelstvem 23. 6. 2011	77
Olomoucký kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji pro roky 2011-2014	4 roky	Schváleno Zastupitelstvem 13. 12. 2010	106
Zlínský kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro období 2012-2014	3 roky	Schváleno Zastupitelstvem 21. 9. 2011	134
Moravskoslezský kraj	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Moravskoslezském kraji na léta 2010-2014	5 let	Schváleno Zastupitelstvem 22. 9. 2010	87

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů, vlastní zpracování

Jak jsem již uvedla v předchozích kapitolách, jednotná podoba ani období platnosti koncepčních plánů sociálních služeb na krajské úrovni nejsou upraveny zákonem, a proto se od sebe tyto plány v mnoha ohledech odlišují.

Některé současné krajské plány jsou zpracovány spíše jako aktualizace předchozího plánu, tj. cíle, priority a opatření z předchozího plánu jsou obdobné, nebo rozvinuté. Naopak v některých krajích byly první plány koncipovány spíše jako výchozí analytický podklad (cíle a priority nebyly rozpracovány, plán byl zaměřen na zajištění procesních aspektů plánování rozvoje sociálních služeb na další období). A u některých plánů není možné míru jejich návaznosti posoudit. (Bareš, 2011, s. 12-13)

Počet zpracovaných krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb v letech 2007-2012 a období jejich platnosti se v jednotlivých krajích liší (Tab. 4). První plány byly vytvářeny na kratší období, aby bylo snazší je přizpůsobit rychle měnícím se podmínkám na začátku aplikace střednědobých plánů. Jako první vstoupil v platnost plán Královéhradeckého kraje (již v roce 2007), kdy došlo k zavedení povinnosti tvorby krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb. Většina prvních střednědobých plánů byla vytvořena na období jednoho roku (6 krajských plánů) až dvou let (tři krajské plány), výjimku tvořily kraj Královéhradecký (období platnosti 2007-2009), kraje Jihočeský a Plzeňský (oba plány na léta 2008-2010), a kraj Ústecký (plán vytvořen na nejdelší období 2008-2011).

Během daného období zpracovalo osm krajů dva střednědobé plány, přičemž Kraj Vysočina má připravenou v pořadí třetí aktualizovanou verzi, která čeká na schválení v Zastupitelstvu kraje. Ve sledovaném období čtyři kraje vytvořily tři plány, z nichž kraje Jihomoravský, Zlínský a Olomoucký, volily přibližně stejné období platnosti. V případě Hlavního města Prahy byly v prvních letech sestavovány jednoroční střednědobé plány pro léta 2008, 2009, 2010 a v pořadí čtvrtý plán na léta 2011-2013. Plzeňský kraj připravil pouze první plán na období 2008-2010, který dosud nebyl nahrazen novou verzí, byl pouze aktualizován dvěma dodatky.

Stejně jako jsou rozdílné předchozí charakteristiky, je i rozsah plánů dosti odlišný. U obsáhlejších plánů zabírají značnou část obecné charakteristiky, údaje demografického zaměření. Naopak některé plány tyto „méně podstatné“ informace zahrnují do příloh.

Tab. 4. Období platnosti krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb

Kraj	Tvorba střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb		
	Počet plánů kraje celkem	Období platnosti předchozích krajských plánů	Období platnosti aktuálních krajských plánů
Hlavní město Praha	4	2008, 2009, 2010	2011-2013
Středočeský kraj	3	2008-2009, 2010-2011	2012-2013
Jihočeský kraj	2	2008-2010	2011-2013
Plzeňský kraj	1	2008-2010	plán pro další období dosud nezveřejněn, je aktualizován prostřednictvím dodatků
Karlovarský kraj	2	2008	2009-2013
Ústecký kraj	2	2008-2011	2012-2013
Liberecký kraj	2	2008	2009-2013
Královéhradecký kraj	2	2007-2009	2011-2016
Pardubický kraj	2	2008-2010, platnost plánu prodloužena do 31. 12. 2011	2012-2015
Kraj Vysočina	2	2008-2009, 2010-2011	dokončuje se aktuální verze
Jihomoravský kraj	3	2008, 2009-2011	2012-2014
Olomoucký kraj	3	2008, 2009-2010	2011-2014
Zlínský kraj	3	2008, 2009-2011	2012-2014
Moravskoslezský kraj	2	2008-2009	2010-2014

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů ČR, vlastní zpracování

5.2 Organizace a řízení procesu plánování sociálních služeb v jednotlivých krajích

Na předchozí souhrn o počtu a období platnosti krajských plánů naváže stručný přehled o organizaci a řízení plánování sociálních služeb včetně struktury krajských strategií v současné době v jednotlivých krajích České republiky:

Hlavní město Praha

Metodika i mechanismy tvorby plánu rozvoje sociálních služeb respektují platné principy střednědobého a komunitního plánování sociálních služeb na území Hlavního města Prahy. Tyto principy jsou zakotveny v dokumentu „Komunitní plánování sociálních služeb v Praze (struktura a organizace)“. Při plánování sociálních služeb se vychází ze spolupráce

s jednotlivými městskými částmi za účasti dalších zainteresovaných stran, zejména pak poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb. V uvedeném dokumentu je proces plánování sociálních služeb na území Hlavního města Prahy popsán jako dvoustupňový - na úrovni hlavního města Prahy jako celku a na úrovni jednotlivých 57 městských částí. (Magistrát hl. m. Prahy, 2010, s. 10)

Pro plánování sociálních služeb byla vytvořena Koordinační komise pro plánování sociálních služeb (zajišťuje tvorbu a realizaci SPRSS), Odborná rada (zajišťuje odbornou a metodickou stránku procesu plánování), Pracovní skupina Odboru sociální péče (zajišťuje organizaci a koordinaci tvorby a realizace plánů rozvoje sociálních služeb ve vztahu ke všem zapojeným stranám) a účelové pracovní skupiny - pracovní skupina pro vytvoření modelu financování sociálních služeb, pracovní skupina pro vytvoření strategie rozvoje sítě sociálních služeb, analytická pracovní skupina, pracovní skupina pro monitoring plnění SPRSS, návrhová pracovní skupina pro tvorbu dohody o spolupráci Hlavního města Prahy a městských částí. (Magistrát hl. m. Prahy, 2010, s. 10-11)

Středočeský kraj

SPRSS byl vytvořen jako aktualizace předchozího plánu za účasti zástupců zadavatele (krajský úřad), zástupců z řad poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb. Plán vychází z metodik MPSV, zpracovaných krajských strategických dokumentů a dostupných komunitních plánů obcí. Právě z analýzy komunitních plánů obcí byly stanoveny všechny cíle v rámci této koncepce. Na zpracování SPRSS se podíleli zejména: krajský koordinátor, jehož úkolem bylo sestavit harmonogram činností a konečnou podobu střednědobého plánu, šest pracovních skupin rozdělených dle oblastí působnosti (cílových skupin), projednání a připomínkování bylo v kompetenci krajské koordinační komise a garantem byl vedoucí odboru sociálních věcí. (Středočeský kraj, 2011, s. 3, 5)

Jihočeský kraj

Aktuální plán na období 2011-2013 byl vypracován v rámci realizace individuálního projektu „Podpora komunitního plánování sociálních služeb v Jihočeském kraji“ spolufinancovaného Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. Plán vychází především z metodik MPSV a „Metodického nárysu procesu tvorby SPRSS Jihočeského kraje 2006-2007“. Proces plánování sociálních služeb má na starost řídicí skupina, která definuje vizi a priority, podílí se na finančním vyjádření potřeb plánu, jmenuje a odvolává členy koordi-

nační skupiny atd. Úkolem koordinační skupiny je zajištění průběhu přípravy SPRSS, zpracovává a připomínkuje předložené analytické podklady, zajišťuje informovanost o tvorbě SPRSS pro laickou i odbornou veřejnost, jmenuje a odvolává členy pracovních skupin. Pracovní skupiny vymezují okruh osob, definují služby, analyzují získaná data a na základě těchto podkladů navrhuje priority a opatření. Pracovní skupiny jsou rozděleny podle cílových skupin. Další skupinou je analytická pracovní skupina, jež připravuje analytické podklady pro proces plánování. (Jihočeský kraj, 2010, s. 5-7)

Plzeňský kraj

Popis procesu plánování sociálních služeb není v plánu uveden. Je zde pouze zmíněno, že kraj podporuje aktivity komunitního plánování obcí a pro tvorbu SPRSS (plán Plzeňského kraje byl vytvořen na léta 2008-2010 a aktualizován je pomocí dodatků) využil data ze zjištěných potřeb obcí na území kraje.

Karlovarský kraj

Základní koncepci kraje v oblasti sociálních služeb představují Zásady rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji pro období let 2007-2017, které stanovují cíle rozvoje sociálních služeb a jsou výchozí pro tvorbu SPRSS. (Karlovarský kraj, 2008, s. 4) Zpracování návrhu SPRSS na období 2009-2013 bylo jednou z hlavních aktivit projektu „Podpora vytváření krajských plánů střednědobého rozvoje sociálních služeb a vytváření místních partnerství v Karlovarském kraji“. Při tvorbě návrhu plánu byly využity údaje o poskytovatelích sociálních služeb zjištěné v rámci činnosti Návrhové skupiny, údaje získané z registrací poskytovatelů sociálních služeb i od poskytovatelů samotných, informace z ORP a obcí s pověřeným obecním úřadem a výsledky výzkumu potřeb veřejnosti v kraji. Členové Návrhové skupiny informace předávali do triád obcí, jež tak měly možnost ovlivnit proces tvorby střednědobého plánu. (Karlovarský kraj, 2008, s. 8)

Ústecký kraj

SPRSS byl připravován jako aktualizace předchozího plánu v rámci projektu „Podpora plánování a transformace sociálních služeb v Ústeckém kraji“ realizovaného v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Součástí tohoto projektu je také analýza potřebnosti sociálních služeb v kraji, jejíž výsledky by měly být zveřejněny na počátku roku 2013. Proces tvorby plánu měla na starost Řídící skupina složená z vedoucích pracovních skupin, koordinátora procesu plánování a odborného garanta. V její kompetenci bylo

stanovení osmi pracovních skupin pro jednotlivé oblasti poskytování sociálních služeb. Návrh částí plánu pro jednotlivé oblasti poskytování služeb připravily pracovní skupiny. Vyčlenění cílů a opatření společných pro všechny oblasti poskytování sociálních služeb z návrhu plánu provedla řídicí skupina. (Ústecký kraj, 2012, s. 5-6)

Liberecký kraj

Liberecký kraj si sám vytvořil Krajskou metodickou příručku pro plánování sociálních služeb, která je „kuchařkou“ pro kraj i obce, jak správně připravit komunitní plán obce a krajský střednědobý plán a zajišťuje v ní pravidla kompatibility. Tuto příručku kraj vytvořil za centrálního metodického vedení MPSV.

Pro plánování byla ustanovena Krajská koordinační struktura složená ze zástupců samosprávy, také z řad odborníků na oblast sociálních služeb. Krajská koordinační struktura je rozdělena do tří úrovní: Krajská poradní skupina, územní řídicí skupiny a odborné pracovní skupiny dle cílových skupin. Krajská poradní skupina s celokrajskou působností je složená z řad zástupců obcí, člena rady kraje pro sociální oblast, vedoucího odboru sociálních věcí a manažera krajské koordinační struktury. Jejím úkol spočívá v projednávání zásadních otázek plánování rozvoje sociálních služeb. Územní řídicí skupiny mají působnost v jednotlivých ORP, jejichmi členy jsou zástupci obcí, poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb, manažer Krajské koordinační struktury. Těchto skupin je dohromady deset, náplní jejich práce je v součinnosti s odbornými pracovními skupinami projednávat zásadní krajské plánovací dokumenty před projednáváním v krajské poradní skupině. Poslední úroveň tvoří odborné pracovní skupiny (ustanoveny dle cílových skupin uživatelů) s územní působností ve spádovém území ORP (počet skupin může v každé ORP jiný). Členy jsou zástupci všech aktérů procesu, hlavní úkol spočívá v promítnutí potřeb občanů na daném území do SPRSS. (Lauerman a Benešová, 2010, s. 25-26)

Královéhradecký kraj

SPRSS vytvořil odbor sociálních věcí Krajského úřadu v rámci projektu financovaného z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Na jeho přípravě se podíleli zástupci odborné veřejnosti (poskytovatelé a zadavatelé služeb) a zástupci uživatelů služeb: prostřednictvím ankety Jedna věc, zapojením v pracovních skupinách, zapojením v průzkumu potřeb vybraných skupin

občanů, účastí při veřejných projednáních plánu, připomínkováním plánu atd. (Královéhradecký kraj, 2011, s. 9)

Krajská řídicí skupina složená ze zástupců kraje a obcí s pověřeným obecním úřadem jako zadavatelů sociálních služeb projednává krajskou strategii sociálních služeb a vyjadřuje se k návrhům dotací rozdělovaných v kraji. Pro kontrolu naplňování SPRSS byla zřízena Monitorovací skupina z odborníků, její náplní je také připomínkování a schvalování ročních plánů činnosti a roční vyhodnocování plánu. (Královéhradecký kraj, 2011, s. 67-68)

Pardubický kraj

Plán na období 2012-2015 byl zpracován v rámci individuálního projektu „Podpora dostupnosti a kvality sociálních služeb v Pardubickém kraji“, který je spolufinancován z prostředků ESF a státního rozpočtu ČR prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. SPRSS navazuje na předchozí střednědobý plán a vychází ze strategických dokumentů, informací o stávající sociální síti, z průzkumu potřeb, údajů o kvalitě sociálních služeb, informací od poskytovatelů služeb a zástupců obcí. Plán vznikl v rámci jednání pracovních skupin pro plánování, tzn. pracovní skupiny pro popis služeb a systém financování a pracovní skupiny pro plánování v obcích s pověřeným obecním úřadem. (Pardubický kraj, 2012, s. 5)

Kraj Vysočina

SPRRSS vznikl jako aktualizace předchozího plánu. Na aktualizaci se podílelo devět pracovních rozdělených dle cílových skupin. Jednotlivé pracovní skupiny (složené z poskytovatelů) zpracovaly své výstupy, ve kterých uvádí charakteristiku cílové skupiny a jednotlivé cíle a opatření. Metodickou a organizační podporu zajišťovala tzv. Řídicí skupina tvořená z manažerů jednotlivých pracovních skupin. (Kraj Vysočina, 2010, s. 3)

Jihomoravský kraj

SPRRSS zpracoval a průběh celého procesu koordinuje odbor sociálních věcí kraje. Proces řídil koordinátor komunitního plánování a realizační tým projektu „Podpora plánování rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji“ realizovaného z Evropského sociálního fondu. Do procesu tvorby se dále zapojila Pracovní skupina pro komunitní plán JMK, koordinátoři komunitního plánování všech 21 ORP a metodici komunitního plánování. Pracovní skupina pro komunitní plán v JMK zajišťuje odbornou a metodickou stránku procesu a podílí se na sestavení SPRSS. Je tvořena zástupci z řad zadavatelů, poskytovatelů, orga-

nizací uživatelů sociálních služeb a zástupci krajských metodiků. Pracovní skupina Koordinátoři KPSS 21 ORP zajišťuje aktivní naplňování procesu komunitního plánování na místní úrovni a jeho propojení na krajskou úroveň. Prostřednictvím komunitního plánování na území obcí s rozšířenou působností a jeho výstupů se podílí na přípravě a sestavení SPRSS. (Jihomoravský kraj, 2011, s. 5-6)

Olomoucký kraj

SPRSS byl zpracován v rámci individuálního projektu „Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb“ v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost.

Na tvorbě střednědobého plánu se podíleli členové jednotlivých pracovních skupin, členové Pracovní skupiny pro rozvoj sociálních služeb Olomouckého kraje, zástupci obcí s rozšířenou působností a obcí s pověřeným obecním úřadem na území kraje, zástupci poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb a pracovníci odboru sociálních věcí krajského úřadu. (Olomoucký kraj, 2011, s. 22)

Zlínský kraj

SPRSS byl zpracován v rámci projektu „Podpora procesu plánování rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji na místní a regionální úrovni“. SPRSS je výstupem procesu založeného na spolupráci se zástupci obcí, poskytovatelů a uživatelů služeb, a rovněž na spolupráci s dalšími odborníky na problematiku cílových skupin. Spolupráce spočívala v účasti uvedených zástupců na jednáních pracovních skupin (čtyři skupiny zaměřené na problematiku jednotlivých cílových skupin a pracovní skupina pro odborné sociální poradenství, která je napříč cílovými skupinami) a Týmu pro dohodu. Organizační strukturu doplnil ještě Přípravný tým. (Zlínský kraj, 2012, s. 21)

Moravskoslezský kraj

Proces střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb byl zahájen v roce 2007, tehdy bylo navrženo plánování probíhající ve třech fázích. V první fázi byl vytvořen SPRSS na léta 2008-2009 zaměřený na stabilizaci stávajícího stavu sítě poskytovatelů sociálních služeb, zmapování stávající situace. Další fáze, tj. současný plán na léta 2010-2014 je zaměřen na vytváření systému rozvoje sociálních služeb v kraji, jednání a dohoda mezi subjekty o převzetí veřejného závazku za určité druhy služeb, návrh systému financování sociálních služeb atd. Poslední, v pořadí třetí fáze naváže na současný plán vytvořením SPRSS na léta 2015-2018 zaměřeného na rozvoj sociálních služeb a vytvoření strategie k jejich zajiš-

tění (plán k vytvoření sítě místně i typově dostupných sociálních služeb, vytvoření sítě poskytovatelů, kteří budou mít garanci stabilního financování, současně bude vytvořen systém sledování a vyhodnocování plánu rozvoje). (Moravskoslezský kraj, 2010, s. 20)

Na tvorbě aktuálního SPRSS se podílela Pracovní skupina pro vznik a realizaci střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Moravskoslezském kraji („Řídící skupina“) ve spolupráci s pracovními skupinami a odborem sociálních věcí Krajského úřadu Moravskoslezského kraje. (Moravskoslezský kraj, 2010, s. 22)

6 SROVNÁNÍ KRAJSKÝCH STŘEDNĚDOBÝCH PLÁNŮ ROZVOJE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

První střednědobé plány rozvoje sociálních služeb začaly kraje sestavovat v návaznosti na přijetí zákona o sociálních službách v letech 2006 a 2007. Ministerstvo práce a sociálních věcí zajistilo v letech 2006-2007 vzdělávání metodiků komunitního plánování s předpokladem, že v každém kraji bude působit alespoň 5 proškolených osob, které podpoří procesy plánování v obcích. Některé kraje však začaly realizovat komunitní plánování rozvoje sociálních služeb ještě v době před přijetím tohoto zákona, patří mezi ně např. Královéhradecký kraj (2003), Liberecký kraj (2003), Jihomoravský kraj (2004). Jednalo se zejména o zahájení podpory obcím na území daného kraje pomocí zajištění odborného vzdělávání zástupců obcí s rozšířenou působností v oblasti komunitního plánování.

6.1 Analýza současných střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů

Pro srovnání krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb jsem využila aktuálně platné plány jednotlivých krajů (viz výše uvedený přehled aktuálních plánů Tab. 3). Komparace zahrnuje i plány Plzeňského kraje (na období 2008-2010) a Kraje Vysočina (na období 2010-2011), které dosud nemají zveřejněny dokumenty na současné období.

Analýza byla provedena na základě hodnotících kritérií. Volba kritérií postihuje dle mého názoru nejdůležitější charakteristiky koncepcí pro plánování sociálních služeb. Dohromady jsem stanovila 12 kritérií (parametrů), na jejichž základě jsem provedla srovnání 14 koncepčních dokumentů. Kritéria jsem blíže rozdělila do dvou kategorií - první z nich je zaměřena na systém tvorby střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb a druhá na jejich obsah. K daným kritériím jsou stanoveny hypotézy - předpoklady odrážející to, co by dokumenty měly splňovat, následuje vlastní zhodnocení daného kritéria a poté je ještě uvedeno stručné shrnutí získaných poznatků. U jednotlivých kritérií je vždy vypracována souhrnná tabulka, ve které jsou obsaženy charakteristiky daných kritérií pro všechny kraje získané prozkoumáním krajské strategické dokumentace.

6.1.1 Analýza systému tvorby střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb krajů

Způsob tvorby krajských střednědobých plánů je srovnán podle kritérií:

- 1) Návaznost střednědobých plánů na další koncepční dokumenty
- 2) Organizační struktura pro plánování sociálních služeb v krajích
- 3) Struktura dokumentů
- 4) Síť sociálních služeb (vymezení dle cílových skupin nebo druhu sociálních služeb?)
- 5) Použitá terminologie

1) Navazují střednědobé plány rozvoje sociálních služeb krajů na jiné dokumenty (národní, krajské, obecní)?

Hypotéza: Krajské plány navazují na (respektují) národní, krajské i obecní dokumenty v oblasti sociálních služeb.

Střednědobé plány využívají uvedené dokumenty v rozličné míře (Tab. 5). Téměř všechny plány uvádí odkaz na různé krajské dokumenty, patří mezi ně zejména Programy rozvoje, Strategie rozvoje, strategické dokumenty v oblastech protidrogové politiky, integrace romské komunity, prevence kriminality a další. Provázanost střednědobých plánů s těmito dokumenty je v některých plánech zapracována ve strategické části koncepce, v jiných jsou pouze vyjmenovány v obecné části bez konkrétního propojení. Obdobně je to s provázaností střednědobých plánů s národními strategiemi v oblasti sociálních služeb. Cíle národních strategií jsou konkrétně zapracovány např. v koncepci Moravskoslezského kraje, Královéhradeckého kraje. U některých plánů je popsán soulad s národními koncepcemi a v některých plánech není o naplňování národních cílů ani zmínka.

Poslední úroveň tvoří komunitní plány obcí, jež u většiny plánů slouží jako významné podklady pro zpracování střednědobých plánů, naopak v některých plánech využití těchto koncepcí není uvedeno (přitom povinnost spolupráce obcí a krajů je povinná). Některé plány vycházejí ze záměrů uvedených v obecních plánech (př. Zlínský kraj). Běžně také kraje zapojují zástupce obcí do procesu tvorby střednědobých plánů, např. v Pardubickém a Moravskoslezském existují v rámci organizační struktury kraje pro plánování služeb pracovní skupiny pro obce.

Tab. 5. Srovnání krajských plánů podle toho, zda navazují na jiné dokumenty

Kraj	Návaznost SPRSS na další koncepční dokumenty
Praha	Zejména na koncepcce hlavního města Prahy.
Středočeský kraj	Uvedena návaznost na dokumenty krajské úrovně, vycházelo se také z metodik MPSV a komunitních plánů obcí.
Jihočeský kraj	SPRSS navazuje jak na národní strategické dokumenty, tak na dokumenty krajské i obecní úrovně.
Plzeňský kraj	V dokumentu jsou vyjmenovány národní koncepcce, ze kterých plán vychází. Byly využity též komunitní plány obcí.
Karlovarský kraj	Při tvorbě SPRSS byl kladen důraz na soulad s rozvojovými dokumenty kraje.
Ústecký kraj	Využity komunitní plány obcí, koncepční krajské dokumenty.
Liberecký kraj	Uvedena návaznost na dokumenty krajské úrovně a komunitní plány obcí, popř. regionů.
Královéhradecký kraj	Plán vychází ze strategických dokumentů krajů, místních plánů rozvoje sociálních služeb i národních koncepcí.
Pardubický kraj	SPRSS vychází ze strategických dokumentů na vládní a krajské úrovni.
Kraj Vysočina	V plánu není uvedeno.
Jihomoravský kraj	Uvedena návaznost na národní strategické dokumenty, na krajské strategie, ale i na obecní koncepcce.
Olomoucký kraj	SPRSS vychází z národních strategických dokumentů ČR a dílčích krajských navazujících strategických dokumentů.
Zlínský kraj	ZLK využívá jako zdroje národní a evropské strategické dokumenty, krajské dokumenty i komunitní plány obcí.
Moravskoslezský kraj	Provázanost národních i krajských dokumentů.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů, vlastní zpracování

Shrnutí: Kraje při zpracování střednědobých plánů vychází zejména z jiných krajských koncepcí, řada krajů také vychází z komunitních plánů sociálních služeb obcí. Z porovnávaných 14 plánů uvádí soulad s národními strategiemi 8 krajů, avšak soulad konkrétních opatření je ve strategiích popsán pouze v plánech Moravskoslezského kraje a Královéhradeckého kraje.

2) Organizační struktura pro plánování sociálních služeb

Hypotéza: Kraje mají vytvořenou organizační strukturu, která zajišťuje proces plánování sociálních služeb se zapojením všech účastníků (zadavatel - poskytovatel - uživatel).

Všechny kraje mají vytvořenou organizační a řídicí strukturu pro plánování sociálních služeb, ve které jsou zapojeni zástupci triády (výjimku tvoří plán Plzeňského kraje, který

vznikl ještě v období přijetí zákona o sociálních službách, a z kterého není možno tuto informaci vyčíst). Kromě řídicích skupin, krajských koordinátorů plánování sociálních služeb a pracovních skupin, které kraje vytváří pro plánování podle cílových skupin uživatelů sociálních služeb, jsou vytvářeny také specifické skupiny. Tento přístup k tvorbě pracovních skupin zvolil například Moravskoslezský kraj, jehož pracovní skupiny nejsou zaměřeny dle cílových skupin, ale jsou tvořeny z pracovní skupiny pro plánování sociálních služeb obcí s pověřeným úřadem, pracovní skupinu pro kvalitu sociálních služeb v kraji a pracovní skupinu pro tvorbu systému financování sociálních služeb v kraji. Dalším příkladem je Jihomoravský kraj, který síť sociálních služeb definuje dle čtyř cílových skupin, ale pracovní skupiny vytvořil ve složení: Pracovní skupina pro komunitní plán a pracovní skupina Koordinátoři KPSS tvořenou z 21 zástupců všech ORP na území kraje.

Organizační struktura v jednotlivých plánech je popsána v příloze (Příloha P III).

***Shrnutí:** Sociální služby jsou nejčastěji vymezeny pomocí cílových skupin, tudíž se ve většině krajů osvědčilo plánování jednotlivých druhů služeb pro tyto cílové skupiny právě v pracovních skupinách zaměřených na konkrétní skupinu uživatelů.*

3) Struktura dokumentu

***Hypotéza:** Krajské plány rozlišují analytickou část a strategickou (návrhovou) část. Analytická (popisná) část zahrnuje zejména základní sociálně demografické údaje o kraji, popisuje stávající síť sociálních služeb, analýzu potřeb uživatelů, vymezení cílových skupin uživatelů atd. Část návrhová obsahuje minimálně strategii rozvoje sociálních služeb - vize, cíle, priority, opatření a aktivity směřující k vytvoření požadované sítě sociálních služeb a finanční plán pro dané období.*

Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů se ve struktuře velmi odlišují (charakteristika je uvedena v příloze: Příloha P IV). Některé plány věnují analytické části příliš velkou pozornost, zahrnují informace okrajového charakteru místo, aby odrážely pouze relevantní údaje pro oblast sociálních služeb. Naopak jiné plány uvádějí jenom významné podklady a analýzy důležité pro tvorbu následné strategie, které jsou nezbytné pro zachycení skutečného stavu. Pokročilejší dokumenty pak zajišťují realizaci daných strategií pomocí akčních plánů.

Návrhové části jsou také značně variabilní, u většiny plánů chybí přehled o zajištění financování konkrétních aktivit (výhled) na dané období, jen některé plány uvádí propojení stra-

tegie a finančních prostředků na sociální služby (př. Zlínský kraj, Královéhradecký kraj, Olomoucký kraj, Moravskoslezský kraj).

Podrobněji bude obsah dokumentů zkoumán v následujících kritériích.

***Shrnutí:** Struktura jednotlivých plánů se velice liší. Některé z plánů lze označit za tzv. „propracovanější“, patří mezi ně např. Zlínský kraj, Moravskoslezský kraj. Vzhledem k neexistenci závazné formy stanovující podobu SPRSS je výsledná podoba (kvalita a obsah) dokumentu zcela v rukou krajů, které mají možnost reflektovat síť sociálních služeb na jejich území dle jejich uvážení.*

4) Je síť sociálních služeb vymezena dle cílových skupin nebo druhu sociálních služeb?

***Hypotéza:** Sociální služby jsou popisovány na základě cílových skupin popř. druhu sociálních služeb.*

U většiny plánů je síť sociálních služeb vymezena podle cílových skupin uživatelů sociálních služeb (popsáno v Tab. 6), popřípadě je síť služeb definována kombinací cílových skupin a druhu služeb. Pouze střednědobý plán Plzeňského kraje síť definuje pomocí kategorií služeb stanovených zákonem o sociálních službách (jako jediný z plánů vznikl v prvních letech platnosti zákona o sociálních službách a dosud nebyl nahrazen). Počet cílových skupin ve všech srovnávaných dokumentech se pohybuje v rozmezí od čtyř do devíti. K definovaným skupinám jsou přiřazeny druhy sociálních služeb potřebných v jednotlivých krajích (podle lokálních podmínek).

Tab. 6. Srovnání strategických dokumentů podle toho, zda jsou definovány dle cílových skupin uživatelů sociálních služeb

Kraj	Je síť sociálních služeb definována na základě cílových skupin?
Praha	Je definováno 6 skupin uživatelů
Středočeský kraj	6 cílových skupin
Jihočeský kraj	5 cílových skupin
Plzeňský kraj	Síť sociálních služeb je rozdělena dle kategorií vymezených zákonem: služby sociálního poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.
Karlovarský kraj	Síť sociálních služeb je definována na základě cílových skupin a také dle stávajícího stavu podle druhu sociálních služeb.
Ústecký kraj	8 oblastí (cílových skupin)
Liberecký kraj	5 cílových skupin
Královéhradecký kraj	9 strategií (dle cílových skupin i druhů sociálních služeb)
Pardubický kraj	6 oblastí (cílových skupin)
Kraj Vysočina	Síť služeb je definována dle poskytovatelů sociálních služeb. Ve strategické části jsou služby tříděny podle 9 cílových skupin.
Jihomoravský kraj	4 cílové skupiny
Olomoucký kraj	7 cílových skupin
Zlínský kraj	4 cílové skupiny
Moravskoslezský kraj	Plán není jednoznačně rozdělen dle cílových skupin ani druhu sociálních služeb.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů, vlastní zpracování

Shrnutí: Nejvíce je využíván model cílových skupin, u kterých jsou specifikovány druhy služeb potřebné v jednotlivých krajích.

5) Terminologie

Hypotéza: Použitá terminologie v návrhových částech krajských plánů se shoduje.

Terminologie, která je v koncepcích používána, není jednotná. Nejčastěji se v dokumentech vyskytuje model cíle - priority - opatření - aktivity. Porovnávání těchto dokumentů je ztíženo právě využíváním různé terminologie, u některých pojmů dochází k významovému posunu v použití daného pojmu. Příkladem může být použití označení „priorita“ v obecnějším (skupina oblastí, témat) či užším (oblast, téma) významu. Někdy také dochází k záměně termínů.

Tab. 7. Používaná terminologie návrhových částí strategických dokumentů

Kraj	Terminologie
Praha	Poslání, Vize, Priority, Cíle, Opatření, Aktivita/projekty
Středočeský kraj	Cíle a opatření společné pro všechny cílové skupiny Cíle a opatření pro jednotlivé cílové skupiny
Jihočeský kraj	Vize, priority, opatření, aktivity
Plzeňský kraj	Priority u jednotlivých ORP v členění podle oblastí služeb sociálního - poradenství, péče a prevence (priority jsou obecné)
Karlovarský kraj	Poslání, vize, 3 obecné priority, priority dle cílových skupin a 1 zvláštní priorita rozvoje sociálních služeb, k daným prioritám jsou rozpracována opatření
Ústecký kraj	Cíle, opatření, aktivity
Liberecký kraj	Vize, strategické cíle - hlavní a doplňkové, rozvojové aktivity
Královéhradecký kraj	Priority, cíle, opatření
Pardubický kraj	Společné cíle pro všechny cílové skupiny, Strategie, cíle a opatření pro jednotlivé cílové skupiny
Kraj Vysočina	Strategická vize, společné cíle a opatření pro všechny cílové skupiny, cíle a opatření pro konkrétní pracovní skupinu
Jihomoravský kraj	Systémové priority a opatření Priority pro cílové skupiny
Olomoucký kraj	Rámcové cíle a opatření pro cílové skupiny včetně konkrétních cílů, opatření a aktivit
Zlínský kraj	Vize, cíle, strategie pro naplnění vize a cílů do roku 2020, Priority na období 2012 – 2014 pro jednotlivé cílové skupiny, konkrétní opatření jsou definovány v návrhové části
Moravskoslezský kraj	Vize, priority, opatření a aktivity

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů, vlastní zpracování

Shrnutí: *Neexistuje všeobecně používaná terminologie pro tvorbu střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb, jež by usnadňovala jejich srovnávání.*

6.1.2 Analýza obsahu střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb

Kritéria pro srovnání obsahu střednědobých plánů:

- 1) Zohledňují střednědobé plány rozvoje sociálních služeb zjištěné potřeby?
- 2) Řeší krajské plány otázku dostupnosti sociálních služeb?
- 3) Zabývají se plány kvalitou poskytovaných služeb?
- 4) Zasahují plány mimo oblast sociálních služeb?
- 5) Obsahují střednědobé plány kapitolu o financování sociálních služeb?

- 6) Je období platnosti finančního plánu shodné s obdobím platnosti střednědobého plánu?
- 7) Jaká je struktura finančních prostředků?

1) Zohledňují střednědobé plány rozvoje sociálních služeb zjištěné potřeby?

Hypotéza: *Střednědobé plány zohledňují potřeby osob na území kraje (jsou zpracovávány na základě zjištěných potřeb).*

Aby plány mohly věrně odrážet síť potřebných služeb na území daného kraje, musí brát zřetel na kritérium zjišťování potřeb. Ne všechny kraje ale mají tato zjištění k dispozici a vychází z nich při stanovení sítě sociálních služeb. Jen některé kraje úzce spolupracují s obcemi za účelem analyzování potřeb obyvatel. Některé plány zaměřují konkrétní opatření na promítnutí kritéria zjišťování potřeb občanů do tvorby budoucích plánů rozvoje sociálních služeb. V krajských plánech byla potřebnost zjišťována z průzkumů potřeb cílových skupin, z komunitních plánů obcí, z dotazníkových šetření, v pracovních skupinách apod. Například kraje Pardubický a Moravskoslezský mají vytvořeny pracovní skupiny pro obce, jež identifikují potřeby a problémy na úrovni obcí.

Tab. 8. Srovnání krajských plánů podle toho, zda řeší otázku zjištěných potřeb

Kraj	Zohledňuje SPRSS zjištěné potřeby?
Praha	SPRSS se otázkou zjištěných potřeb zabývá nedostatečně. V analytické části řeší pouze vymezení potřeb zadavatele, potřeby uživatele zjišťovány nebyly.
Středočeský kraj	V plánu není uvedeno.
Jihočeský kraj	Ne.
Plzeňský kraj	Vzhledem k tomu, že se jedná o první SPRSS, tak kraj ještě neměl potřebné údaje (vycházel z podkladů od jednotlivých obcí).
Karlovarský kraj	Při tvorbě SPRSS byly využity výsledky celokrajského výzkumu potřeb veřejnosti. V řadě ORP a obcí s POÚ na území kraje byla realizována dotazníková šetření zaměřená na zjištění názorů a potřeb občanů v oblasti poskytování sociálních služeb.
Ústecký kraj	Plán zohledňuje informace o potřebách obyvatel na základě existujících podkladů a znalostí členů dané pracovní skupiny. Jeden z cílů SPRSS je zaměřen na zjišťování potřeb uživatelů sociálních služeb a efektivitu poskytování sociálních služeb v kraji.
Liberecký kraj	Plán nevychází ze zjištěných potřeb.
Královéhradecký kraj	Kraj využíval různé studie, realizoval setkávání poskytovatelů a osob z cílových skupin, a tím získával informace o potřebách těchto skupin. V roce 2006 provedl průzkum sociálních potřeb obyvatelstva v kraji.

Kraj	Zohledňuje SPRSS zjištěné potřeby?
Pardubický kraj	Kraj při zjišťování potřeb uživatelů služeb vycházel z jednání s uživateli a poskytovateli sociálních služeb a zástupci obcí. Dále byly využity dostupné analýzy a průzkumy vztahující se ke konkrétním cílovým skupinám, které se na podrobný popis potřeb zaměřovaly.
Kraj Vysočina	Byla provedena Analýza potřeb uživatelů.
Jihomoravský kraj	V plánu je provedena analýza potřeb uživatelů sociálních služeb. Výzkum byl realizován v období 12/2009-12/2010 na základě potřeb cílových skupin, které byly převzaty ze SPRSS JMK 2009-2011. V analýze potřeb byly také samostatně provedeny dílčí výzkumy v 21 ORP JMK.
Olomoucký kraj	Při práci na SPRSS byl brán ohled na zjištěné potřeby uživatelů, poskytovatelů i zadavatelů.
Zlínský kraj	Při zpracování SPRSS byla provedena Analýza informovanosti a potřeb obyvatel ZLK, která vznikala na základě dotazníkového šetření na území všech ORP Zlínského kraje.
Moravskoslezský kraj	SPRSS vychází z potřeb uvedených v obecních komunitních plánech, pro zjišťování potřeb na místní úrovni má také vytvořenou Pracovní skupinu pro obce s pověřeným obecním úřadem.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů ČR včetně souvisejících strategických dokumentů, vlastní zpracování

Shrnutí: *Legislativa upravující krajské plánování rozvoje sociálních služeb vyžaduje naplňování kritéria potřebnosti. Problémem krajských plánů, ale je, že toto kritérium naplňují jen v omezené míře. Některé krajské plány ho nenaplňují vůbec, jiné pouze počítají s tím, že toto kritérium promítnou do následujících období. Přesto většina krajů promítá zjištěné potřeby do sítě poskytovaných sociálních služeb. Zjišťování potřeb v krajích, které tuto oblast řeší, probíhá různě, nejčastěji jsou využívány data od obcí. Do plánů žádný z krajů nezahrnuje zjištěné potřeby, které není možné realizovat např. z důvodu omezených finančních zdrojů.*

2) Řeší krajské plány otázku dostupnosti sociálních služeb?

Hypotéza: *Krajské plány vedou k vytvoření územně dostupných sociálních služeb.*

Dostupnost sociálních služeb je ve střednědobých plánech, stejně jako kritérium potřebnosti, zpracována rozdílně. Některé plány dostupnost neřeší vůbec, jiné postihují dostupnost v rámci systémových opatření, aby mohla být dostupnost zakomponována v příštích strategických plánech. Pro některé plány tvoří dostupnost jedno z významných kritérií pro vytvoření kvalitní sítě sociálních služeb. Rozdílné je i to, jak plány dostupnost řeší, některé se

snaží zajistit dopravní dostupnost služeb, jinde se pokoušejí vybudovat potřebné služby chybějící v daném území.

Tab. 9. Srovnání využívání kritéria dostupnosti v krajských střednědobých plánech

Kraj	Řeší plán dostupnost (vybavenost) sociálních služeb?
Praha	Ne. Ale v případě výjimečného postavení hl. města Prahy není otázka dostupnosti klíčová. Nevýhodou je chybějící provázání služeb v sousedících městských částech, které by mohlo být vhodné z hlediska úspor finančních prostředků.
Středočeský kraj	Ne.
Jihočeský kraj	Ano, u většiny definovaných aktivit řeší SPRSS místní a časovou dostupnost služeb.
Plzeňský kraj	Ano, byly stanoveny priority, které se zabývají rozvojem méně dostupných služeb. Plán se zmiňuje i o špatně dostupných službách, ale nijak situaci neřeší.
Karlovarský kraj	Ano, v analytické části SPRSS je posouzena dostupnost sociálních služeb. Dílčí opatření řeší zjištěné nedostatky dostupnosti vybraných sociálních služeb v některých regionech.
Ústecký kraj	Řešení dostupnosti je součástí definovaných opatření u všech cílových skupin.
Liberecký kraj	Dostupnost sociálních služeb je součástí opatření.
Královéhradecký kraj	Ano, plán se zabývá dostupností.
Pardubický kraj	Otázka dostupnosti sociálních služeb je v plánu podrobně řešena.
Kraj Vysočina	Problematiku dostupnosti řeší opatření na navržení rozvoje či rozšíření stávajících kapacit nebo vzniku nových služeb.
Jihomoravský kraj	Cílem navrhovaných priorit a opatření je zvýšit dostupnost služeb sociálních služeb.
Olomoucký kraj	Ano, kraj provedl průzkum, ve kterém byly zpracovány analýzy místní a typové dostupnosti sociálních služeb pro uživatele sociálních služeb stanovených cílových skupin.
Zlínský kraj	Mezi všemi opatřeními, která jsou definována v návrhové části plánu, hraje pro celou oblast sociálních služeb zcela zásadní roli opatření, které zavádí tzv. parametry sítě sociálních služeb. V rámci parametrů by měla být zohledněna a posuzována různá hlediska - jedním z nich je dostupnost a kapacita služby.
Moravskoslezský kraj	Ne.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů ČR včetně souvisejících strategických dokumentů, vlastní zpracování

Shrnutí: Většina plánů se problematikou dostupnosti (vybavenosti) službami zabývá nedostatečně nebo vůbec. Koncepce, které se dostupností zabývají, přistupují k řešení nedostatků v této oblasti různými postupy (některé kraje preferují zajištění dopravní dostupnosti nebo naopak podporují rozvoj sociálních služeb na území kraje).

3) Zabývají se střednědobé plány kvalitou poskytovaných služeb?

Hypotéza: Střednědobé plány vytvoří síť kvalitních služeb - zabezpečení služeb způsobem a v rozsahu, který odpovídá současnému poznání a možnostem společnosti.

Plány se kvalitou sociálních služeb zabývají (výjimku tvoří plány Hlavního města Prahy a Plzeňský kraj), ale kvalitu nepromítají do systému sítě sociálních služeb a financování. Kraje, jež kvalitu plánují, vytvářejí obvykle konkrétní opatření na zajištění kvality - tyto opatření jsou zpravidla plněny v rámci tzv. individuálních projektů (IP) realizovaných prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Projekty jsou zaměřeny zejména na vzdělávání pracovníků v sociálních službách, vzdělávání v oblasti kvality sociálních služeb apod.

Tab. 10. Kritérium kvality poskytovaných služeb v krajských plánech

Kraj	Je zohledněna kvalita poskytovaných služeb?
Praha	Ne.
Středočeský kraj	Ano, v rámci popisu cílů a opatření je řešena otázka kvality poskytovaných služeb (IP - Zvyšování kvality sociálních služeb).
Jihočeský kraj	V SPRSS je na zkvalitnění sociálních služeb kladen velký důraz. U každé cílové skupiny je vytvořena priorita Zkvalitnění poskytování služeb, a k ní jsou uvedena opatření a konkrétní aktivity.
Plzeňský kraj	Ne.
Karlovarský kraj	Ano, kvalitou se SPRSS zabývá. Konkrétní opatření je zaměřeno na podporu zvyšování kvality sociálních služeb (v rámci IP).
Ústecký kraj	Ano, systémová opatření jsou zaměřena na zvyšování kvality poskytovaných služeb (podpora z IP).
Liberecký kraj	Konkrétní aktivity (v rámci IP) SPRSS jsou zaměřeny na zvyšování kvality sociálních služeb.
Královéhradecký kraj	SPRSS klade důraz na kvalitu a její rozvoj.
Pardubický kraj	Ano, při zpracování SPRSS kraj vycházel z průběžných závěrů metodiků kvality sociálních služeb. Zjištěné skutečnosti se promítají do jednotlivých cílů a opatření střednědobého plánu.
Kraj Vysočina	Otázka kvality je součástí definovaných cílů společných pro všechny cílové skupiny - Rozvoj lidských zdrojů.
Jihomoravský kraj	Ano, SPRSS klade důraz na zvyšování kvality sociálních služeb.
Olomoucký kraj	Opatření jednotlivých cílových skupin zohledňují kvalitu služeb z pohledu poskytovatelů a uživatelů.
Zlínský kraj	Ano, požadavek kvality je obsažen v opatřeních společných pro všechny cílové skupiny (podpora zvyšování kvality a odbornosti poskytovaných sociálních služeb).
Moravskoslezský kraj	Ano. Kraj zpracoval Koncepti kvality MS kraje, ve které je popsána jednoznačná vize kraje v oblasti sociálních služeb.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů ČR včetně souvisejících strategických dokumentů, vlastní zpracování

Shrnutí: Kvalita sociálních služeb sebou nese zvýšené nároky na finanční prostředky - rostou náklady na poskytované služby. Přesto je kvalita jedním z podstatných kritérií pro tvorbu sítě sociálních služeb. I když střednědobé plány odrážejí cíle a opatření směřující ke zvyšování kvality sociálních služeb, postrádají provázání s finančním rámcem.

4) Zasahují plány mimo oblast sociálních služeb?

Hypotéza: Plány mají přesah i do jiných oblastí, není to však podmínkou.

Jiné oblasti než sociální služby se u pěti plánů nevyskytují vůbec, sociální služby tyto plány vymezují jen na základě zákona. Zbylé plány řeší přesah i do jiných oblastí (prevence kriminality, protidrogová prevence, rodinná politika, bytová politika aj.). V některých případech slouží různé strategické koncepce z výše jmenovaných oblastí jako významné podklady, ze kterých zpracovatelé vychází při stanovení okruhu potřebných služeb.

Tab. 11. Přesah střednědobých plánů mimo oblast sociálních služeb

Kraj	Zasahuje plán mimo oblast sociálních služeb (zdravotnictví, školství, bydlení)?
Praha	Ano, priority SPRSS zahrnují i návazné služby, například náhradní rodinnou péči, sociálně právní ochranu dětí apod.
Středočeský kraj	Ano, některé konkrétní priority mají přesah i do jiných oblastí.
Jihočeský kraj	Ne.
Plzeňský kraj	Ne.
Karlovarský kraj	Ne.
Ústecký kraj	SPRSS k některým opatřením vymezuje také zajištění pro podporu návazných služeb - mateřská centra, nabídka volnočasových a vzdělávacích aktivit apod.
Liberecký kraj	Ne.
Královéhradecký kraj	Ano, plán zahrnuje i přesahy (např. dopravní dostupnost, bydlení, rozvoj lidských zdrojů aj).
Pardubický kraj	Ano, plán se zabývá návaznými službami, řeší i chybějící návazné služby.
Kraj Vysočina	Ano, velmi stručně.
Jihomoravský kraj	Ano, plán se zabývá i návaznými službami.
Olomoucký kraj	Ano, některé aktivity mají přesah např. do oblasti nezaměstnanosti apod.
Zlínský kraj	Ne.
Moravskoslezský kraj	Ano, v plánu jsou popsána přesahová témata, např. prevence kriminality, rodinná politika, bytová politika apod.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů, vlastní zpracování

***Shrnutí:** Plány zaměřené pouze na oblast sociálních služeb mají lepší předpoklady pro dosahování stanovených cílů. Na druhou stranu přesahová témata nelze zcela vyloučit, zjištěné potřeby v některých případech nemohou být pro osoby zabezpečeny jen z hlediska poskytnutí sociální služby.*

5) Zahrnuje krajský plán rozvoje sociálních služeb kapitulu o financování sociálních služeb? Co je obsahuje?

***Hypotéza:** Obsahem všech krajských plánů je kapitola, která se věnuje financování sociálních služeb.*

Popis financování probíhá různými způsoby. V některých SPRSS lze nalézt samostatnou kapitolu o financování, jinde je financování provázáno s jednotlivými částmi plánu nebo je financování popsáno v akčních plánech (není přímo součástí plánu). Popřípadě finanční rámec neobsahuje vůbec. Co se týká obsahu, tak u některých plánů se vychází z minulých let (neuvádí budoucí výhled financování sociálních služeb), obvykle ale kraje vycházejí z modelu financování dle systému předpokládaných dotací poskytnutých od MPSV, kraje obcí. Podrobně uvedeno v příloze - Příloha P V).

***Shrnutí:** Ne u všech plánů jsou samostatně zpracovány kapitoly, zabývají se financováním. Z provedeného srovnání ale vyplynulo, že všechny plány údaje o financování zahrnují. Po obsahové stránce není financování v plánech dostatečně zahrnuto - chybí údaje o tom, jaké služby a z jakých prostředků budou finančně zajištěny.*

6) Je období platnosti finančního plánu shodné s obdobím platnosti střednědobých plánů?

***Hypotéza:** Období platnosti finančního plánu je shodné s obdobím platnosti střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb.*

Střednědobé plány jsou zpracovávány na různou délku období platnosti, která se u současně platných plánů pohybuje v rozmezí od 2 do 6 let. Pouze pět plánů (kraj Liberecký, Moravskoslezský, Zlínský, Středočeský a Hl. město Praha) popisuje finanční výhled na délku období SPRSS. Běžnou praktikou krajů je zpracování finančního rámce na jeden rok - jedná se každoroční aktualizaci plánu (jednoleté akční/realizační/pracovní plány).

Tab. 12. Srovnání krajských plánů z hlediska porovnání období platnosti finančního plánu s obdobím platnosti střednědobého plánu

Kraj	Je období platnosti finančního plánu shodné s obdobím platnosti SPRSS?
Praha	Ano, přehled zdrojů na financování sociálních služeb je shodný s obdobím platnosti SPRSS.
Středočeský kraj	Ano, shoduje se s platností SPRSS.
Jihočeský kraj	Finanční rámec je uveden zvlášť na každý rok.
Plzeňský kraj	Systém financování není v plánu uveden.
Karlovarský kraj	Finanční požadavek plánu je na období jednoho roku - každý rok dochází k aktualizaci SPRSS.
Ústecký kraj	Není rozpracováno.
Liberecký kraj	Karty aktivit jsou stanoveny na období platnosti SPRSS.
Královéhradecký kraj	Není. (Vzhledem k období platnosti SPRSS 2011-2016)
Pardubický kraj	Není jednoznačné, není zde uveden budoucí výhled financování (akční plány vymezují zdroje financování a určují míru podpory jednotlivým druhům sociálních služeb).
Kraj Vysočina	Způsob financování není v plánu upřesněn.
Jihomoravský kraj	Není zde uveden budoucí výhled.
Olomoucký kraj	Není jednoznačné, není zde uveden budoucí výhled financování.
Zlínský kraj	Ano.
Moravskoslezský kraj	Období je shodné.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů ČR včetně souvisejících strategických dokumentů, vlastní zpracování

Shrnutí: Většina finančních plánů není shodná s obdobím platnosti SPRSS. Tato skutečnost limituje využitelnost plánu jako nástroje pro strategický rozvoj sociálních služeb.

7) Jaká je struktura finančních prostředků?

Hypotéza: Kraje využívají pro financování sociálních služeb více zdrojů, prostředky ze státního rozpočtu a z rozpočtu územně samosprávných celků (tzn. z rozpočtu kraje a obcí na daném území), úhrady od uživatelů, prostředky z Evropského sociálního fondu (ESF) apod.

Kraje na financování sociálních služeb využívají prostředky z celé řady zdrojů. Přičemž dotace ze státního rozpočtu poskytované prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí jsou nejvýznamnějším zdrojem spolu s dotacemi z rozpočtu kraje a rozpočtů obcí na daném území. Největší objem prostředků samozřejmě pochází z úhrad od samotných uži-

vatelů. Další zdroje pocházejí z úhrad od zdravotních pojišťoven, dotací od ostatních rezortů státní správy (Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo pro místní rozvoj), nadací, nadačních fondů, sbírek, sponzorských darů apod. Kraje využívají také finanční prostředky z Evropské unie, zejména na vzdělávání pracovníků v sociálních službách.

U většiny plánů, ale není uveden poměr, v jakém jsou zdroje financování k daným službám zastoupeny.

Podrobný popis viz Příloha P VI.

***Shrnutí:** Kraje využívají především dotace z MPSV, krajského rozpočtu, rozpočtu obcí a úhrady od uživatelů a u nich vypočítávají odhad zdrojů na financování sociálních služeb. Prostředky z Evropské unie pocházejí z Evropského sociálního fondu, zejména prostřednictvím individuálních projektů v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost.*

6.1.3 Závěrečné shrnutí analýzy střednědobých plánů

Jak už jsem dříve uvedla, podoba střednědobého plánu není pevně vymezena legislativou. Tvorba výsledného dokumentu pro oblast plánování sociálních služeb spadá do samostatné kompetence kraje, z tohoto důvodu je srovnávání jednotlivých plánů obtížné. Způsob jakým jsou plány zpracovány a samotný obsah se tudíž u jednotlivých plánů velmi odlišuje. Přesto většina plánů svou strukturou odpovídá členění na analytickou a návrhovou část. Ve všech plánech je popsána návaznost na další dokumenty, především krajské úrovně, případně na dokumenty národní úrovně. Z čehož vyplývá, že tyto koncepční dokumenty nevznikají izolovaně, ale v širších souvislostech. Z plánů je patrné, že kraje odráží jak výstupy národních koncepcí, tak do svých strategií promítají konkrétní priority stanovené v obecních plánech. Vysoká míra spolupráce a zapojení obcí představuje důležitou součást strategického plánování, zahrnutí výstupů z obecních plánů umožňuje vypracování účelného dokumentu pro řízení rozvoje sociálních služeb, zaměřeného na konkrétní potřeby na daném území pro efektivnější dosahování cílů stanovených v plánu.

Střednědobé plány jsou sestavovány za účelem vytvoření efektivní sítě sociálních služeb, obvykle stanovené na základě vyhodnocení cílových skupin uživatelů nebo druhu sociálních služeb. V plánech je popsán původní stav a stav, kterého chce kraj dosáhnout. Propracovanější plány zahrnují analýzy potřeb uživatelů, ze kterých vychází při navrhování strategie (př. Královéhradecký kraj, Zlínský kraj). Co se týká kritérií dostupnosti a kvality sociálních služeb, přístup jednotlivých krajů je rozdílný. Dostupnost je součástí málo plánů,

kraje se snaží buď o zajištění dopravní dostupnosti, nebo o rozšíření dané služby na daném území. U kritéria kvality poskytovaných sociálních služeb v plánech většinou chybí provázání s finančním rámcem.

Další velmi významnou součástí střednědobých plánů jsou finanční plány. Bohužel, ne u všech plánů jsou samostatně zpracovány kapitoly zabývající se financováním (např. Kraj Vysočina, Plzeňský kraj, Ústecký kraj). V plánech často chybí údaje jaké služby a z jakých prostředků budou financovány. Jen v několika případech se objevuje model, ve kterém je u konkrétních opatření a aktivit vymezen finanční rámec (např. Liberecký kraj, Olomoucký kraj, Zlínský kraj). Období platnosti finančních plánů se u mnohých koncepcí neshoduje s obdobím platnosti plánu, což vede k omezenému využití plánů jako nástroje pro strategický rozvoj sociálních služeb.

U plánů by mělo být samozřejmé vyhodnocování plánů minulých, zejména toho zda došlo v předchozím období k plnění daných cílů, zda finanční prostředky určené na konkrétní sociální služby byly skutečně využity k plánovanému účelu.

6.2 Zhodnocení střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb na základě dotazníkového šetření u jednotlivých krajů

Při zpracování této diplomové práce jsem se obrátila na zaměstnance krajských úřadů, kteří jsou odpovědní za plánování a vytváření střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb. Kontaktovala jsem všech 14 krajů a směřovala k nim otázky týkající se jejich zkušeností s plánováním sociálních služeb.

Formulovala jsem následující otázky:

- Kdy kraj zahájil realizaci procesu komunitního plánování sociálních služeb?
- Osvědčila se metoda komunitního plánování sociálních služeb pro území kraje (je vhodná pro celé území kraje)?
- Jaké jsou přínosy zavedení povinnosti vytvářet Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb?
- Jaká zlepšení pro plánování sociálních služeb by měla být do budoucna realizována?
- Uvítali byste konkrétní změny v legislativě týkající se plánování sociálních služeb?

Na dotazy odpověděly kraje: Olomoucký (Bc. Hana Bodnarová), Jihomoravský (Mgr. Martina Blešová), Zlínský (Mgr. Jana Bartošková), Královéhradecký (Mgr. Jiří Zeman), Jihočeský (Mgr. Monika Hanzelyová), Liberecký (Mgr. Michaela Vodičková), Středočeský (Mgr. Jan Spour).

6.2.1 Zahájení komunitního plánování sociálních služeb v kraji

K plánování rozvoje sociálních služeb se dnes běžně využívá metoda komunitního plánování, která se poprvé začala uplatňovat ve Velké Británii již koncem 50. let 20. století. V České republice se komunitním plánování jako první město začalo zabývat Ústí nad Labem (1998), poté následoval Písek (2000). Krajům v roce 2007 vznikla povinnost vytvářet střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, pro obce zůstalo komunitní plánování dobrovolné.

Z odpovědí, které se mi podařilo získat od sedmi krajů - Jihomoravský (JMK), Jihočeský (JČK), Královéhradecký (KHK), Liberecký (LBK), Olomoucký (OLK), Středočeský (SČK) a Zlínský (ZLK), lze vyvodit následující závěry ohledně zahájení komunitního plánování:

- Komunitní plánování zahájeno před přijetím zákona o sociálních službách - 4 kraje (JMK, KHK, LBK, OLK)
- Komunitní plánování zahájeno v návaznosti na zákon o sociálních službách - 3 kraje (JČK, SČK, ZLK)

Kraje Liberecký a Královéhradecký přišly s uplatňováním metody komunitně plánovat v roce 2003. Liberecký kraj postupoval tak, že nejdříve nechal vyškolit pracovníka krajského úřadu a zmapoval území kraje, a poté provedl rozsáhlou osvětu o možnosti komunitního plánování obcí, na kterou reagovaly 3 území ORP (z 10 ORP na území LBK), ve kterých započalo komunitní plánování, brzy se přidaly další 2 ORP, zbylé ORP se zapojily až s přijetím zákona o sociálních službách. Jihomoravský kraj zahájil systematickou podporu obcím při využití metody komunitního plánování v roce 2004, zorganizoval odborné vzdělávání pro zástupce všech 21 ORP na území kraje. Stejný postup jako Jihomoravský kraj zvolil i kraj Zlínský, v roce 2005 uspořádal a zaplatil pro zástupce obcí výcvik v komunitním plánování, kterého se zúčastnili také zástupci kraje.

I když se některé kraje plánováním začaly zabývat ještě před zavedením zákona o sociálních službách, jednalo se spíše o vzdělávání v této oblasti. Analyzování potřeb na území

kraje a samotný plán rozvoje sociálních služeb se započal realizovat až s ohledem na povinnost vytváření střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb.

6.2.2 Průběh plánování a řízení rozvoje sociálních služeb na území kraje

Koordinátorům krajského plánování jsem položila otázku, zda se u nich v kraji osvědčila metoda komunitního plánování (zda je vhodná pro území kraje)?

- Ano - 6 krajů
- Ne - 1 kraj (ZLK)

Odpovědi na tuto otázku navazují na předchozí dotaz o tom, kdy bylo zahájeno komunitní plánování sociálních služeb. Z poskytnutých odpovědí lze konstatovat, že tuto metodu kraje považují za přínosnou, zapojení tzv. „triády“ a možnost dialogu všech důležitých aktérů považují za velmi užitečné a podnětné. Přesto však kraje musí tuto metodu přizpůsobit specifikům vyššího územního celku, který nemůže vytvořit „komunitu“ v pravém slova smyslu (společenství lidí sdílejících určitou oblast - společné potřeby, zájmy apod.). Tato metoda je považována za časově i personálně náročnou. Pro plánování sociálních služeb je nutné nastavit fungující organizační strukturu a mít k dispozici validní a komplexní informace nejenom o sociálních službách, ale také informace demografického typu, nesmí chybět ani politická podpora samospráv.

Ve Zlínském kraji není proces komunitního plánování realizován (kraj není považován za komunitu), ale jsou dodržovány některé principy, na kterých je metoda komunitního plánování založena. Z hlediska kraje je zejména přímé zapojení uživatelů bráno jako velmi problematické až nemožné, naopak za velmi podnětné a užitečné je považováno zapojení poskytovatelů sociálních služeb a obcí.

6.2.3 Přínosy zavedení povinnosti vytvářet střednědobé plány rozvoje sociálních služeb

Kraje shledávají ve vytváření střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb tyto přínosy:

- Vytvoření komplexní sítě sociálních služeb v kraji - 6 krajů (JČK, JMK, KHK, OLK, LBK, ZLK)
- Soustředění důležitých informací o sociálních službách v jednom přehledném dokumentu - 5 krajů (JČK, JMK, KHK, OLK, ZLK)
- Spolupráce a zlepšení komunikace mezi poskytovateli sociálních služeb, obcemi a krajem - 3 kraje (JČK, JMK, ZLK)

- Účelné rozdělení finančních prostředků dle skutečných potřeb - 2 kraje (JMK, KHK)
- Vyšší využívání finančních prostředků z fondů EU - 1 kraj (LBK)
- Vytvoření nástroje pro řízení daného sektoru - 1 kraj (ZLK)
- Jednotná metoda pro plánování s transparentními pravidly - 1 kraj (JMK)
- Shoda o výsledné podobě jednotlivých výstupů - nejedná se o autoritativní rozhodnutí - 1 kraj (JMK)
- Pružná reakce na potřeby v jednotlivých lokalitách - 1 kraj (JMK)
- Stabilita poskytovaných služeb - 1 kraj (KHK)
- Koncentrace finančních prostředků do sociálních služeb - 1 kraj (KHK)
- Omezování „lobbistických tlaků“ některých poskytovatelů - 1 kraj (KHK)

Kraje se v odpovědích shodují především v tom, že střednědobé plány sociálních služeb přispěly k vytvoření přehledné sítě sociálních služeb a jsou užitečné jako podklad pro strategické rozhodování v oblasti sociálních služeb. Střednědobé plánování také významně přispělo ke zlepšení komunikace mezi krajem a obcemi a zapojení poskytovatelů sociálních služeb. Střednědobé plánování se dá jednoznačně označit za přínosné - přispívá k rozvoji sociálních služeb. Přínosy spočívají především v komplexním pohledu na sociální služby v rámci daného kraje, nutnosti nastavit fungující a efektivní síť služeb, jejich rozložení, využitelnost a dostupnost v daných lokalitách kraje.

6.2.4 Návrhy na zlepšení pro plánování sociálních služeb do budoucna

Plánování sociálních služeb nemá v České republice příliš dlouhou tradici, v budoucnu by kraje uvítaly realizaci:

- Zavést obcím povinnost tvořit komunitní plány - 5 krajů (JČK, KHK, LBK, OLK, STČ)
- Převod kompetence rozdělování finančních prostředků z MPSV na kraje - 3 kraje (JMK, KHK, ZLK)
- Zpracování Národní strategie rozvoje sociálních služeb - 3 kraje (JČK, JMK, LBK)
- Posílení metodického vedení ze strany MPSV - 3 kraje (JMK, KHK, LBK)
- Stanovení kritérií, na základě kterých jednotlivé služby do plánu zařazovat (z důvodu nedostatku finančních prostředků na veškeré služby) - 2 kraj (JMK, ZLK)
- Posilování odborné způsobilosti pracovníků - 1 kraj (KHK)
- Provázání systému plánování s financováním - 1 kraj (JMK)

- Zavést lepší strategie financování sociálních služeb ze strany MPSV - 1 kraj (STČ)

Jako důležité se jeví zpracovávání kvalitních komunitních plánů obcí, které by měly reálně odrážet situaci v daném místě, ale zároveň být uskutečnitelné a stát se tak výchozím podkladem pro zpracování krajského střednědobého plánu. Další problém kraje spatřují v omezené možnosti dle střednědobého plánu sociální služby financovat, neboť finanční prostředky rozděluje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Kraje tudíž nemohou ovlivnit výši dotace pro jednotlivé poskytovatele, ani pro kraj jako celek. Dále kraje upozorňují na fakt, že chybí národní strategie rozvoje sociálních služeb, kterou má MPSV ze zákona povinnost zpracovávat, stejně jako kraje střednědobý plán, kraje se tak nemají o co ve svých koncepcích opírat. Dalším důležitým prvkem je pravidelné metodické vedení ze strany MPSV, které kraje postrádají a kontinuita státní politiky. Jeden z návrhů na zlepšení se týká zavedení kritérií (př. nákladovost, potřebnost apod.), na jejichž základě by se měly jednotlivé služby do plánu zařazovat. Kraje i obce často do plánu zařadí veškeré služby, které na daném území existují, i veškeré záměry, které v rámci plánování shromáždí. Tento přístup v důsledku vede k tomu, že trpí nedostatkem finančních prostředků a žádná strana není úplně spokojená. Jako další návrh zaznělo zavedení lepší strategie financování sociálních služeb ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí – nejlépe model víceletého financování zaručující určitou stabilitu a možnost flexibilního ekonomického uvažování pro poskytovatele sociálních služeb. I s ohledem na to, že na základě dokumentu jako je právě Střednědobý plán by měly být distribuovány prostředky pro provoz a rozvoj sociálních služeb.

6.2.5 Návrh konkrétních změn v legislativě týkající se plánování sociálních služeb

Některé návrhy na změny v legislativě z pohledu krajů navazují na předchozí odpovědi:

- Povinnost vytvářet komunitní plány na místní úrovni - 5 krajů (JČK, KHK, LBK, OLK, STČ)
- Svěření kompetencí k rozdělování finančních prostředků ze státního rozpočtu na kraje - 3 kraje (ZLK, KHK, JMK)
- Povinnost obcí spolufinancovat sociální služby - 2 kraje (JMK, LBK)
- Propojení registrace poskytovatelů sociálních služeb s vytvářením sítě sociálních služeb na daném území v rámci procesu plánování - 1 kraj (JČK)
- Sloučení sociálních služeb, u kterých jsou základní činnosti totožné - 1 kraj (JČK)
- Efektivněji a jasněji definovat formu vícezdrojového financování - 1 kraj (STČ)

- Jasně definovat odpovědnost za financování sociálních služeb - 1 kraj (KHK)
- Přenesení síťování, koordinace poskytování komunitní péče na úroveň státní správy (na ORP) - 1 kraj (KHK)

Z odpovědí vyplývá, že kraje požadují aktivní zapojení obcí v podobě zavedení povinnosti vytvářet komunitní plány. Kraje mají SPRSS jako závazný schválený dokument, a tudíž jej musí naplnit, obce tuto povinnost nemají, a proto nejsou povinny přispívat ze svých rozpočtů na síť sociálních služeb. A i když některé obce komunitní plány dobrovolně vytvářejí, většinou nepočítají s reálnými finančními plány. Legislativní ukotvení komunitního plánování v obcích by krajům přineslo užitečné podklady pro sestavování SPRSS a možnost lepšího provázání systému sociálních služeb s financováním. Dále by některé kraje uvítaly svěřením kompetencí k rozdělování finančních prostředků ze státního rozpočtu na sociální služby, bez této pravomoci je vytvářený střednědobý plán „bezzubý“.

6.2.6 Shrnutí dotazníkového šetření

Během období 2/2012-3/2012 jsem požádala kontaktní osoby pro oblast plánování sociálních služeb na všech krajských úřadech včetně Hlavního města Prahy o vyplnění několika otázek, s odpověďmi se mi vrátila polovina z nich (kraje: Královéhradecký, Jihočeský, Jihomoravský, Liberecký, Olomoucký, Středočeský, Zlínský).

Proces krajského plánování prošel od roku 2007 značným vývojem, kraje navázaly intenzivnější spolupráci s obcemi, došlo k vyššímu zapojení poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb, více se zapojuje také široká veřejnost i politici. V odpovědích se často objevovalo přání krajů, aby obcím byla uložena povinnost vytvářet komunitní plány. Obecní komunitní plány chápou kraje jako důležitý podklad, pomocí něhož získají lepší přehled o potřebách obyvatel na území kraje. Otázkou ale zůstává, zda by přístup obcí byl natolik zodpovědný, aby plány obcí byly pro účely sestavení krajského plánu cenné a nejednalo se pouze o velmi obecné a nekonkrétní dokumenty s možností minimálního využití.

Z odpovědí, které se mi podařilo získat, vyplývá, že sestavování střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb má rozhodně pro kraje velký přínos, získávají tak významný nástroj pro řízení rozvoje oblasti sociálních služeb v podobě výhledové strategie. Díky střednědobému plánování mohou kraje pružně reagovat na potřeby v jednotlivých lokalitách.

7 NÁVRHY NA ZLEPŠENÍ V OBLASTI PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB KRAJŮ

Následující část mé diplomové práce reaguje na zjištění z provedené analýzy aktuálních krajských střednědobých plánů a z informací poskytnutých zaměstnanci krajských úřadů odpovědných za proces plánování rozvoje sociálních služeb. Po podrobném seznámení se s krajskou dokumentací (střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb), popřípadě doplňujícími či navazujícími dokumenty, uvádím souhrnné zobecnění konkrétních zjištění a doporučení.

7.1 Klíčová oblast č. 1: Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb (strategický dokument)

Současné střednědobé plány se odlišují v mnoha směrech, nemají jednotný obsah, strukturu, období platnosti, liší se také ve způsobu zpracování.

Podoba jednotlivých krajských střednědobých plánů by měla být sjednocena, tak aby krajské plány byly srovnatelné, jak po stránce obsahové, tak formální. Tomu by napomohlo vytvoření metodiky plánování sociálních služeb pro kraje pro jednotnou úpravu krajských plánů. Jako nejdůležitější se jeví úprava finančních plánů v rámci strategií, tak aby poskytovaly výhled financování na celé období platnosti plánu i možný výhled na příští období.

Kromě analýzy financování sociálních služeb, která by měla být samostatnou součástí plánu, je také důležité, aby krajem navržená strategie zahrnovala finanční rámec pro realizaci konkrétních opatření a aktivit.

Žádoucí z pohledu obsahu plánů by také bylo omezení příliš obsáhlých analýz, které narušují konkrétnost plánů a hodí se spíše do příloh.

Kraje sice tvoří střednědobé plány rozvoje sociálních služeb v rámci samostatné působnosti, přesto bych ale navrhovala aby MPSV připravilo metodiku, ve které by byl upraven také jejich obsah z hlediska přesahových témat (prevence kriminality, protidrogová prevence, rodinná politika, bytová politika apod.), které jsou spojeny s poskytováním sociálních služeb.

Součástí metodiky pro sjednocení krajských dokumentů by měla být také doporučení týkající se nastavení měřitelných a objektivních kritérií k jednotlivým druhům sociálních služeb pro zařazení do sítě sociálních služeb, vyhodnocování předchozích plánů (zejména

zhodnocení plnění financování sociálních služeb v předchozím plánovacím období), použité terminologie v návrhových částech, kompatibility krajských střednědobých plánů a komunitních plánů na území daného kraje. Metodika by byla pouze jakýmsi doporučením a bylo by na zvážení každého kraje, zda by je jí řídila, či nikoliv.

Krajské plány slouží k definování sítě sociálních služeb a zároveň jsou důležitými podklady pro řízení této sítě. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby kraje prováděly pravidelné zjišťování potřeb, které se odrazí v plánech a následně vyhodnocovaly uspokojení potřeb a míru naplňování plánů. Na základě takto získaných informací by mělo být pokryto území kraje službami, které jsou opravdu potřebné a k nim stanoveny přiměřené finanční prostředky.

Ve všech plánech by měl být také brán zřetel na zajištění dostupnosti a kvality sociálních služeb. Kvalita sociálních služeb je nastavena Standardy kvality sociálních služeb, dostupnost sociálních služeb, jež je stejně klíčová jako kvalita poskytovaných služeb, takovýto standard v podobě doporučení ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí postrádá.

Doporučení:

- Sjednotit podobu krajských střednědobých plánů - vytvoření metodiky MPSV (z hlediska plánovacího období, struktury, obsahu, zejména finančních plánů)
- Propojit strategii s finančními prostředky (financování provázat s konkrétními opatřeními a aktivitami) na zajištění sociálních služeb
- Zpracovávat výhled financování na následující období v plánech
- Omezit příliš obsáhlé analýzy, které mohou být součástí příloh
- Případné přesahy do jiných oblastí než jsou sociální služby jednoznačně oddělit
- Nastavit měřitelná a objektivní kritéria k jednotlivým druhům sociálních služeb pro zařazení do sítě sociálních služeb
- Vyhodnocovat předchozí plány z hlediska naplnění strategie (zda bylo splněno vše, co strategie obsahovala z hlediska nastavených parametrů - potřebnost, nákladovost, kvalita, dostupnost služeb...)
- Nastavit Standardy dostupnosti sociálních služeb

7.2 Klíčová oblast č. 2: Proces plánování sociálních služeb

Zákon o sociálních službách ukládá krajům povinnost vytvářet střednědobé plány rozvoje sociálních služeb, Ministerstvo práce a sociálních věcí má povinnost sestavit národní plán rozvoje sociálních služeb a obcím dává pouze možnost plány připravovat. Na národní úrovni ale v současné době schází zpracovaná strategie rozvoje sociálních služeb, která by sloužila krajům jako opora při tvorbě krajské strategie. Druhý problém spočívá v dobrovolné přípravě komunitních plánů obcí. Vhodným řešením by bylo zavedení povinnosti vytvářet komunitní plány pro obce s rozšířenou působností, které by obcím na území správního obvodu ORP ukládalo aktivní účast na procesu plánování. Obce s rozšířenou působností by představovaly základní jednotky v procesu plánování sociálních služeb na území kraje, výhodou je zejména jejich znalost místních specifik. Výstupy z těchto místních procesů komunitního plánování by pak usnadnily zpracování střednědobého plánu kraje. Přestože v současné době některé obce tyto plány mají, v praxi je jejich použitelnost pro kraje velmi obtížná. Plány jsou „soupisem nereálných přání“, chybí jim jednotná struktura, principy podle nichž byly vytvořeny, měřitelnost, reálný výhled financování apod.

Úkolem kraje by byla podpora obcí (nabídka metodické pomoci, realizace individuálních projektů na podporu komunitního plánování, uzavření smluv o spolupráci mezi obcemi a krajem v oblasti plánování sociálních služeb při procesu komunitního plánování), tak aby výsledný komunitní plán byl kvalitním podkladem pro krajskou strategii. Komunitní plán obce by jako závazně schválený dokument přispěl k povinnosti obcí spolufinancovat ze svých rozpočtů sociální služby.

Jedním z důležitých nástrojů na podporu procesu plánování sociálních služeb je využívání finančních prostředků z Evropského sociálního fondu, zejména individuálních projektů zaměřených na podporu procesu plánování sociálních služeb na úrovni kraje i ORP, s důrazem na zvyšování kvality sociálních služeb, zajištění dostupnosti, zvyšování odbornosti v oblasti plánování sociálních služeb na krajské i obecní úrovni (vzdělávání pro metodiky a účastníky procesů plánování, metodická podpora), informovanosti o procesu plánování, vyhodnocování efektivity střednědobého plánování a sledování jeho plnění.

Další podstatnou součástí procesu plánování by mělo být pravidelné „školení“ pro stávající i nové krajské či obecní plánovače a metodiky-vzdělavatele, pořádání pravidelných seminářů o nových trendech v oblasti plánování sociálních služeb. Přínosné by rovněž bylo

pořádání zahraničních výměnných stáží, jejichž účelem by bylo srovnání postupů a výměna zkušeností v oblasti plánování sociálních služeb v regionu ČR a v daném zahraničním regionu.

Doporučení:

- Povinnost vytvářet komunitní plány pro obce s rozšířenou působností
- Zpracovat Národní plán rozvoje sociálních služeb
- Posílení spolupráce mezi kraji a MPSV
- Zvýšit provázání mezi plánováním na krajské a místní úrovni z pohledu jejich společné přípravy
- Posílení metodického vedení ze strany MPSV pro kraje
- Metodická i finanční podpora ze strany kraje pro obce
- Využívání prostředků z Evropského sociálního fondu na proces plánování a vzdělávání v plánování sociálních služeb
- Posilování odborné způsobilosti pracovníků zabývajících se plánováním sociálních služeb
- Zajištění finančních prostředků na podporu procesů plánování sociálních služeb na místní i krajské úrovni

7.3 Klíčová oblast č. 3: Financování sociálních služeb

Slabou stránkou v této oblasti je nedostatečné provázání systému financování s plánováním sociálních služeb, tzn. provázání jak s krajskými střednědobými plány, tak s plány na obecní úrovni. Často jsou brány jako dva samostatné mechanismy. S touto otázkou také přímo souvisí zavedení povinnosti obcím podílet se na financování sociálních služeb, dosud neplatí pravidlo, které by obcím stanovilo tuto povinnost a přimělo je spolufinancovat - přispívat na sociální služby, které občané využívají.

Další, velmi podstatná změna v podobě převedení kompetencí rozdělování prostředků ze státního rozpočtu v rámci dotačních řízení Ministerstva práce a sociálních věcí na kraje, by přispěla k efektivnějšímu přerozdělování finančních prostředků na zajištění výstupů z krajských střednědobých plánů. Kraje by získaly možnost rozhodovat o výši poskytovaných dotací pro jednotlivé poskytovatele, tak pro kraj jako celek, což by výrazně posílilo implementaci krajských střednědobých plánů. Finanční prostředky v současné době rozděluje MPSV, a kraje tak prakticky nemají možnost dle střednědobých plánů sociální služby financovat, navrhovaná změna by fakticky přispěla k tomu, aby financování bylo uskutečňováno z úrovně, na které se o prioritách pro dané území rozhoduje.

Z hlediska optimálního využívání všech zdrojů je také nezbytné nastavit měřitelná a objektivní kritéria k jednotlivým druhům sociálních služeb, sloužících pro vyhodnocení efektivity a potřeby jednotlivých služeb. Kraje nedisponují dostatkem finančních zdrojů, a proto je třeba zvolit taková kritéria pro výběr služeb, aby kraje naplánovaly, jak co nejlépe uspokojí potřeby občanů zdroji, které mají k dispozici. Mezi tato kritéria, podle nichž by se sociální služby promítaly do sítě sociálních služeb v daném kraji, by měla patřit zejména hlediska nákladovosti, potřeby, kvality, dostupnosti (vazba na *klíčovou oblast č. 1: Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb krajů - Nastavení měřitelných a objektivních kritérií k jednotlivým druhům sociálních služeb pro zařazení do sítě sociálních služeb*). Kritéria by měla mít spíše orientační charakter a být spíše „vodítkem“ pro posouzení zda jednotlivé služby do plánu zařadit.

V oblasti financování by také bylo vhodné vytvořit metodiku pro stanovení nákladovosti jednotlivých sociálních služeb.

Dále je potřebné zpřehlednit systém financování sociálních služeb, zavést lepší strategie financování sociálních služeb - umožnit model víceletého financování zaručující stabilitu a možnost flexibilního ekonomického uvažování pro poskytovatele sociálních služeb.

Forma jednoletých dotací nedává poskytovatelům dostatečný prostor pro rozvoj sociální služby. I s ohledem na fakt, že střednědobý plán je dokument, na jehož základě by měly být distribuovány prostředky pro provoz a rozvoj sociálních služeb.

Doporučení:

- Provázání systému plánování s financováním sociálních služeb
- Povinnost obcí spolufinancovat sociální služby
- Převod kompetence rozdělování finančních prostředků z MPSV na kraje
- Vyčíslení nákladovosti sociálních služeb
- Zavést model víceletého financování sociálních služeb

ZÁVĚR

Při psaní diplomové práce jsem vycházela ze zásad uvedených v zadání práce. Snažila jsem se o zhodnocení stávajícího stavu plánování rozvoje sociálních služeb krajů České republiky na základě srovnání aktuálních krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb.

Práce zahrnuje část teoretickou, v níž jsou popsána teoretická východiska týkající se koncepčního plánování v oblasti sociálních služeb. Část analytická předkládá analýzu současně platných krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb ze dvou hledisek - obsahu a procesu tvorby těchto plánů. Součástí je také vyhodnocení dotazů, které jsem směřovala zaměstnancům krajských úřadů odpovědných za plánování sociálních služeb v jednotlivých krajích. Ambicí poslední, návrhové části nebylo vytvoření podrobného popisu projektů, ale spíše mi šlo o navržení směrů určujících budoucí vývoj krajského plánování rozvoje sociálních služeb.

Mým úkolem bylo prozkoumat krajské koncepce a všechny dostupné informace k dané problematice a na základě nich získat ucelený pohled na oblast plánování sociálních služeb krajů. Tuto oblast upravuje zákon o sociálních službách, jenž zavedl krajům povinnost zpracovávat střednědobé plány rozvoje sociálních služeb a zároveň formuloval základní metodické východisko pro jejich tvorbu v podobě komunitního plánování založeného na principu spolupráce triády složené ze zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb. Výstupem komunitního plánování je strategický dokument (střednědobý plán rozvoje sociálních služeb), který je výsledkem dlouhodobého procesu založeného na shodě všech významných aktérů o budoucí představě poskytování sociálních služeb a realizaci konkrétních kroků. Takto vytvořené střednědobé plány by tak fakticky měly sloužit jako nástroje pro vytváření kvalitních a dostupných sítí sociálních služeb v daném kraji odpovídajících místním specifikům a potřebám občanů.

Pro srovnávání dokumentů jsem si zvolila hodnotící kritéria postihující důležité charakteristiky sledovaných koncepcí. Ke kritériím jsem stanovila hypotézy - předpoklady toho, co by měly dokumenty splňovat. Porovnáním všech krajských plánů jsem došla k závěru, že střednědobé plány jsou velmi rozdílné, liší se ve způsobu zpracování i v obsahu. Rozdílnost plánů je dána tím, že neexistuje legislativa, která by sjednocovala podobu krajských plánů. Výsledná podoba těchto dokumentů spadá do samostatné kompetence kraje a záleží pouze na tom, jaký přístup kraj zvolí. Plány svou strukturou odpovídají členění na analy-

tickou a návrhovou část, je v nich popsána návaznost na další dokumenty, především krajské úrovni, případně na dokumenty národní úrovni. Z čehož vyplývá, že tyto koncepční dokumenty nevznikají izolovaně, ale v širších souvislostech. Z plánů je patrné, že kraje odráží výstupy národních koncepcí i priority stanovené v obecních plánech. Síť sociálních služeb jsou obvykle stanovené na základě vyhodnocení cílových skupin uživatelů nebo druhu sociálních služeb. Propracovanější plány zahrnují analýzy potřeb uživatelů, ze kterých vychází při navrhování strategií. Co se týká hodnocených kritérií dostupnosti a kvality sociálních služeb, přístup jednotlivých krajů je rozdílný. Dostupnost je součástí málo plánů, kraje se snaží buď o zajištění dopravní dostupnosti, nebo o rozšíření dané služby na daném území. U kritéria kvality poskytovaných sociálních služeb v plánech většinou chybí provázání s finančním rámcem. Další velmi významnou součástí střednědobých plánů jsou finanční plány, ne u všech plánů jsou samostatně zpracovány kapitoly zabývající se financováním. V plánech často chybí údaje jaké služby a z jakých prostředků budou financovány. Jen v několika případech se objevuje model, ve kterém je u konkrétních opatření a aktivit vymezen finanční rámec. Období platnosti finančních plánů se u mnohých koncepcí neshoduje s obdobím platnosti plánu, což vede k omezenému využití plánů jako nástroje pro strategický rozvoj sociálních služeb.

Návrhy na zlepšení pro oblast plánování rozvoje sociálních služeb jsou zpravovány v poslední kapitole. Na základě zjištění z provedené analýzy krajských plánů a informací poskytnutých zaměstnanci krajských úřadů odpovědných za proces komunitního plánování jsem identifikovala tři klíčové oblasti: Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, Proces plánování sociálních služeb, Financování sociálních služeb, na něž by měla být zaměřena pozornost. Ke každé z těchto oblastí uvádím konkrétní doporučení, jež by měla být realizována do budoucna.

Krajské koncepce v oblasti plánování sociálních služeb jsou důležitým nástrojem pro rozvoj sociálních služeb v daném území, zůstává ovšem otázkou, zda budou kraje schopny dle těchto strategických dokumentů reálně plánovat a naplňovat je. Pro rozvoj sociálních služeb nestačí pouze kvalitně zpracované krajské koncepce, ve kterých je uveden popis a analýza existujících zdrojů a potřeb, včetně ekonomického vyhodnocení a navržené strategie, důležitá je hlavně politická podpora samospráv, pokud chybí, je realizace plánů velmi obtížná.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie:

- [1] BAREŠ, Pavel, 2008. *Cílové skupiny v krajských střednědobých plánech rozvoje sociálních služeb zpracovaných v období 2006-2007*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-009-7.
- [2] BAREŠ, Pavel, 2011. *Cíle, priority a opatření v plánu rozvoje sociálních služeb Moravskoslezského kraje*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-090-5.
- [3] CHABIČOVSKÁ, Kateřina et al., 2009. *Rozvojový interaktivní audit - přístupy k řešení disparit*. Brno: GaREP. ISBN 978-80-904308-1-5. Dostupné také z: <http://www.garep.cz/publikace/ria-pristupy-k-reseni-disparit.pdf>.
- [4] JABŮRKOVÁ, Milena et al., 2007. *Od paragrafů k lidem: analýza situace v oblasti sociálních služeb po přijetí nového zákona o sociálních službách*. Praha: SKOK. ISBN 978-80-239-9506-0. Dostupné také z: <http://poradnaprouzivatele.cz/dokumenty/publikace/od-paragrafu-k-lidem.pdf>.
- [5] JANOUŠKOVÁ, Klára et al., 2007. *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-229-3.
- [6] KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava a Zuzana KHENDRICHE TRHLÍNOVÁ, 2008. *Region a regionální vědy: vybrané sociální, kulturní a environmentální aspekty*. Praha: Vysoká škola finanční a správní. ISBN 978-80-7408-009-8.
- [7] LACINA, Karel, 2007. *Regionální rozvoj a veřejná správa*. Praha: Vysoká škola finanční a správní. ISBN 978-80-86754-74-1.
- [8] LAUERMAN, Jiří a Iva BENEŠOVÁ, 2010. *Krajská metodická příručka plánování sociálních služeb v Libereckém kraji*. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje. ISBN 978-80-87174-01-2.
- [9] MATOUŠEK, Oldřich et al., 2007. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-310-9.
- [10] PRŮŠA, Ladislav, 2007. *Ekonomie sociálních služeb*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI. ISBN 978-80-7357-255.
- [11] ROSECKÝ, Daniel a Pavla ORINIAKOVÁ, 2003. *Komunitní plánování sociálních služeb*. Plzeň: Studio UM. ISBN 80-86902-02-1.

- [12] SKŘÍČKOVÁ, Zuzana et al., 2007. *Metodiky pro plánování sociálních služeb*. Praha: Herbia, 2007. ISBN 978-80-86902-44-9.
- [13] ŠKRABAL, Ivo et al., 2006. *Metodika zavádění managementu rozvoje mikroregionů*. Přerov: Centrum pro komunitní práci. ISBN 80-86902-39-0.
- [14] TOPOLOVSKÝ, Marek et al., 2004. *Průvodce procesem komunitního plánování sociálních služeb*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 80-86878-03-1. Dostupné také z:
http://socialnirevue.cz/media/docs/Pruvodce_procesem_kp.pdf
- [15] VASKOVÁ, Vladana a Ondřej ŽEŽULA, 2002. *Komunitní plánování - věc veřejná*. Praha: Jan. ISBN 80-86552-30-6.
- [16] WOKOUN, René et al., 2006. *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha: Linde. ISBN 80-7201-608-3.
- [17] WOKOUN, René et al., 2008. *Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-699-0.
- [18] ZATLOUKAL, Leoš, 2008. *Plánování rozvoje sociálních služeb metodou komunitního plánování*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-2128-5.

Elektronické dokumenty:

- [19] AGORA CENTRAL EUROPE. *Komunitní plánování sociálních služeb – metodika* [online]. 2004 [cit. 2011-10-29]. Dostupné z: <http://www.agora-ce.cz/dokumenty/publikace/Methodika.pdf>.
- [20] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Malý lexikon obcí ČR 2011* [online]. 2011 [2012-02-13]. Dostupný z: <http://notes3.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/1302-11>.
- [21] JIHOČESKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje na období 2011 - 2013* [online]. 2010 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=1225&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=1225&par[lang]=CS).
- [22] JIHOČESKÝ KRAJ. *Akční plán Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje pro rok 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=1225&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=1225&par[lang]=CS).

- [23] JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji na období 2012 - 2014* [online]. 2011 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z:
<http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=39397&TypeID=12>.
- [24] JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Akční plán sociálních služeb v Jihomoravském kraji pro rok 2012* [online]. 2012 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=39397&TypeID=12>.
- [25] KARLOVARSKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Karlovarském kraji na období 2009 - 2013* [online]. 2008 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z:
http://www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz/cinnosti/socialni/seznam/SPRSS.htm.
- [26] KPJČK. *Metodický nárys procesů tvorby SPRSS Jihočeského kraje 2011 - 2013* [online]. 2010 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <http://kpjck.5t-net.cz/att/list/1?calendar-month=3&calendar-year=2013>.
- [27] KRAJ VYSOČINA. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Kraje Vysočina na období 2010 - 2011* [online]. 2010 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z:
<http://www.kr-vysocina.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-kraje-vysocina-na-obdobi-2010-2011/ds-301487/query=st%C5%99edn%C4%9Bdob%C3%BD+pl%C3%A1n+rozvoje+soci%C3%A1ln%C3%ADch+slu%C5%BEeb&p1=2082>.
- [28] KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ. *Plán rozvoje sociálních služeb v Královéhradeckém kraji 2011 – 2016* [online]. 2011 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z:
http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/kraj-sky-urad/socialni-oblast/rozvoj-soc-sluzeb/plan-rozvoje-soc-sluzeb/Revize_1-PlanSocialnichSluzebKralovehradecky2011-16-_2_.pdf.
- [29] LIBERECKÝ KRAJ. *Karty aktivit* [online]. 2011 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z:
<http://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/page1971>.
- [30] LIBERECKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Liberecký kraj 2009 - 2013* [online]. 2012 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/page1971>.
- [31] MAGISTRÁT HL. M. PRAHY. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na území hlavního města Prahy na léta 2011 - 2013* [online]. 2010 [cit. 2012-02-09].

- Dostupné z:
http://socialni.praha.eu/public/a0/44/f0/734037_94510_SPRSS_11_13_usneseni_rady_HMP.pdf.
- [32] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Návrh systému metodické podpory plánování sociálních služeb v ČR* [online]. 2007 [2012-02-09]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/4656/navrh_systemu.pdf.
- [33] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Deset základních kroků v procesu komunitního plánování a příprava prostředí pro porízení komunitního plánu* [online]. 2009a [2012-02-09]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/6811/01_metodika.pdf.
- [34] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Kritéria kvality plánování sociálních služeb* [online]. 2009b [2012-09-02]. Dostupné z:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/6681/kriteria.pdf>.
- [35] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Priority rozvoje sociálních služeb pro období 2009 - 2012* [online]. 2009c [cit. 2012-02-02]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7759/Priority_rozvoje_soc_sluzeb.pdf.
- [36] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Vybrané statistické údaje o financování sociálních služeb a příspěvku na péči* [online]. 2010a [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9198/Analiza_fin_SS.pdf.
- [37] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Rozbor právního systému České republiky v oblasti sociálních služeb a jejich financování ve vztahu k právu Společenství v oblasti sociálních služeb v obecném zájmu* [online]. 2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/11572/Pravni_analyza_II.pdf.
- [38] MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. *Koncepce kvality sociálních služeb v Moravskoslezském kraji* [online]. 2008 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/assets/soc/soc_20_p01.pdf.
- [39] MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Moravskoslezském kraji na léta 2010 – 2014* [online]. 2010 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/assets/soc/sprss_2010-2014.pdf.

- [40] OLOMOUCKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji pro roky 2011-2014* [online]. 2011 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.kr-olomoucky.cz/clanky/dokumenty/1373/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-v-olomouckem-kraji-pro-roky-20112014.pdf>.
- [41] PARDUBICKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje na období 2012 – 2015* [online]. 2012 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.pardubickykraj.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-2012-2015>.
- [42] PLZEŇSKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Plzeňském kraji /na období 2008 – 2010/* [online]. 2007 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.kr-plzensky.cz/cs/clanek/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb?sekce=all>.
- [43] STŘEDOČESKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Středočeského kraje na období 2012-2013* [online]. 2011 [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/F8E2C328-F5F2-40AD-BDA9-172CF24BAB53/0/St%C5%99edn%C4%9Bdob%C3%BDpl%C3%A1nrozvojesoci%C3%A1ln%C3%ADchslu%C5%BEebveSt%C5%99edo%C4%8Desk%C3%A9mkrajinaobdob%C3%AD20122013.pdf>.
- [44] ÚSTECKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2012 - 2013* [online]. 2012 [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1665743&p1=86058.
- [45] ZLÍNSKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb 2012 - 2014* [online]. 2012 [cit. 2012-03-30]. Dostupné z: <http://www.kr-zlinsky.cz/docDetail.aspx?nid=11768&docid=180877&doctype=ART&did=12017>.

Webové stránky:

- [46] Jihomoravský kraj. *Partnerství při tvorbě koncepčních dokumentů* [online]. 2005 [cit. 2012-02-06]. Dostupné z: <http://vyzva.partnerstvi-jmk.cz/page.php?action=podkategorie&id=110>.
- [47] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní akční plány sociálního začleňování (NAPSI)* [online]. 2010b [cit. 2012-01-24]. Dostupné z:

<http://www.mpsv.cz/cs/9087>.

Články v elektronickém periodiku:

- [48] HÁJEK, Oldřich, Pavel GREBENÍČEK a Veronika HUBÁČKOVÁ. Dekáda zkušeností strategického plánování krajů v České republice. *Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2010, roč. 13, č. 1, [cit. 2012-02-09]. ISSN 1212-0855. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-01/02_dekada.pdf.
- [49] PŮČEK, Milan. Strategické versus územní plánování. *Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2009, roč. 12, č. 1-2 [cit. 2012-02-09]. ISSN 1212-0855. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2009/2009-01-02/02_strategicke.pdf.
- [50] SYNKOVÁ, Lenka. Dokumenty regionálního rozvoje krajů. *Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2009, roč. 12, č. 1-2. [cit. 2012-02-09]. ISSN 1212-0855. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2009/2009-01-02/04_dokumenty.pdf

Ostatní:

- [51] BINEK, Jan a Iva GALVASOVÁ. Monitoring a evaluace jako součást procesu strategického plánování. In: *Konference Benchmarking venkova, Olomouc 19. – 20. 10. 2009: Sborník z konference Monitoring - evaluace - zefektivňování managementu rozvoje venkova* [online]. Přerov: Centrum pro komunitní práci střední Morava, 2010 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/referaty.html>.
- [52] ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2006/sb037-06.pdf>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika.
ČSÚ	Český statistický úřad.
ESF	Evropský sociální fond.
EU	Evropská unie.
IP	Individuální projekt.
JČK	Jihočeský kraj.
JMK	Jihomoravský kraj.
KHK	Královéhradecký kraj.
KPJČK	Komunitní plánování Jihočeského kraje.
KPSS	Komunitní plánování sociálních služeb.
LBK	Liberecký kraj.
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí.
MS	Moravskoslezský.
NAPSI	Národní akční plán sociálního začleňování.
OLK	Olomoucký kraj.
OP LZZ	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost.
ORP	Obec s rozšířenou působností.
POÚ	Pověřený obecní úřad.
SČK	Středočeský kraj.
SPRSS	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb.
ZLK	Zlínský kraj.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Triáda.....	23
Obr. 2. Procentní vyjádření zdrojů financování sociálních služeb v ČR v roce 2010.....	29
Obr. 3. Konstrukce plánu rozvoje sociálních služeb	31
Obr. 4. Fáze komunitního plánování sociálních služeb	34

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Význam faktorů strategického plánování	14
Tab. 2. Financování sociálních služeb v České republice v roce 2010	30
Tab. 3. Přehled aktuálních krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb, stav k 22. 2. 2012.....	42
Tab. 4. Období platnosti krajských střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb	44
Tab. 5. Srovnání krajských plánů podle toho, zda navazují na jiné dokumenty	53
Tab. 6. Srovnání strategických dokumentů podle toho, zda jsou definovány dle cílových skupin uživatelů sociálních služeb	56
Tab. 7. Používaná terminologie návrhových částí strategických dokumentů.....	57
Tab. 8. Srovnání krajských plánů podle toho, zda řeší otázku zjištěných potřeb	58
Tab. 9. Srovnání využívání kritéria dostupnosti v krajských střednědobých plánech.....	60
Tab. 10. Kritérium kvality poskytovaných služeb v krajských plánech.....	61
Tab. 11. Přesah střednědobých plánů mimo oblast sociálních služeb	62
Tab. 12. Srovnání krajských plánu z hlediska porovnání období platnosti finančního plánu s obdobím platnosti střednědobého plánu	64

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Schéma procesu plánování sociálních služeb

Příloha P II: Struktura financování sociálních služeb

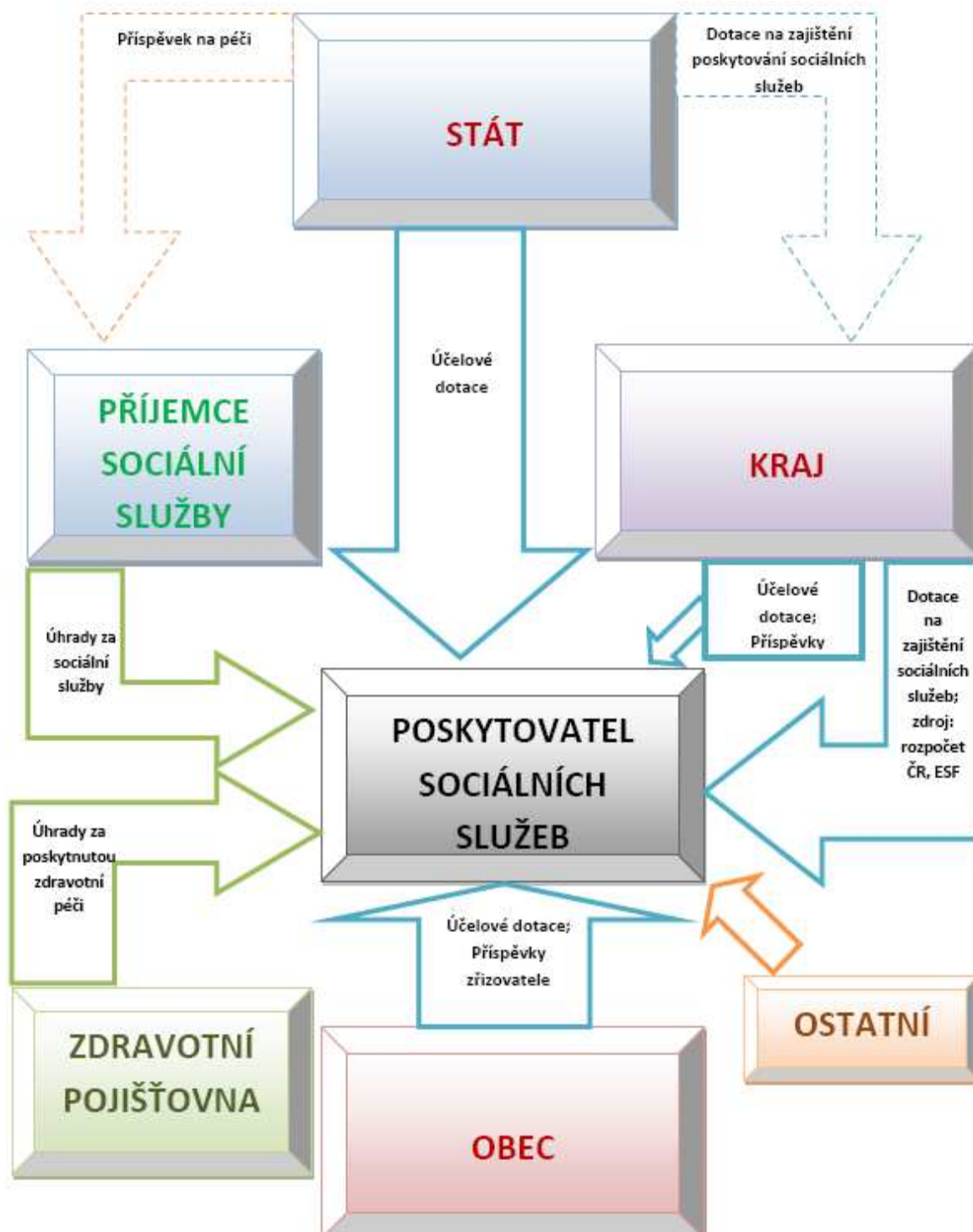
Příloha P III: Organizační struktura pro plánování sociálních služeb v krajích

Příloha P IV: Struktura dokumentu

Příloha P V: Finanční kapitola v rámci SPRSS

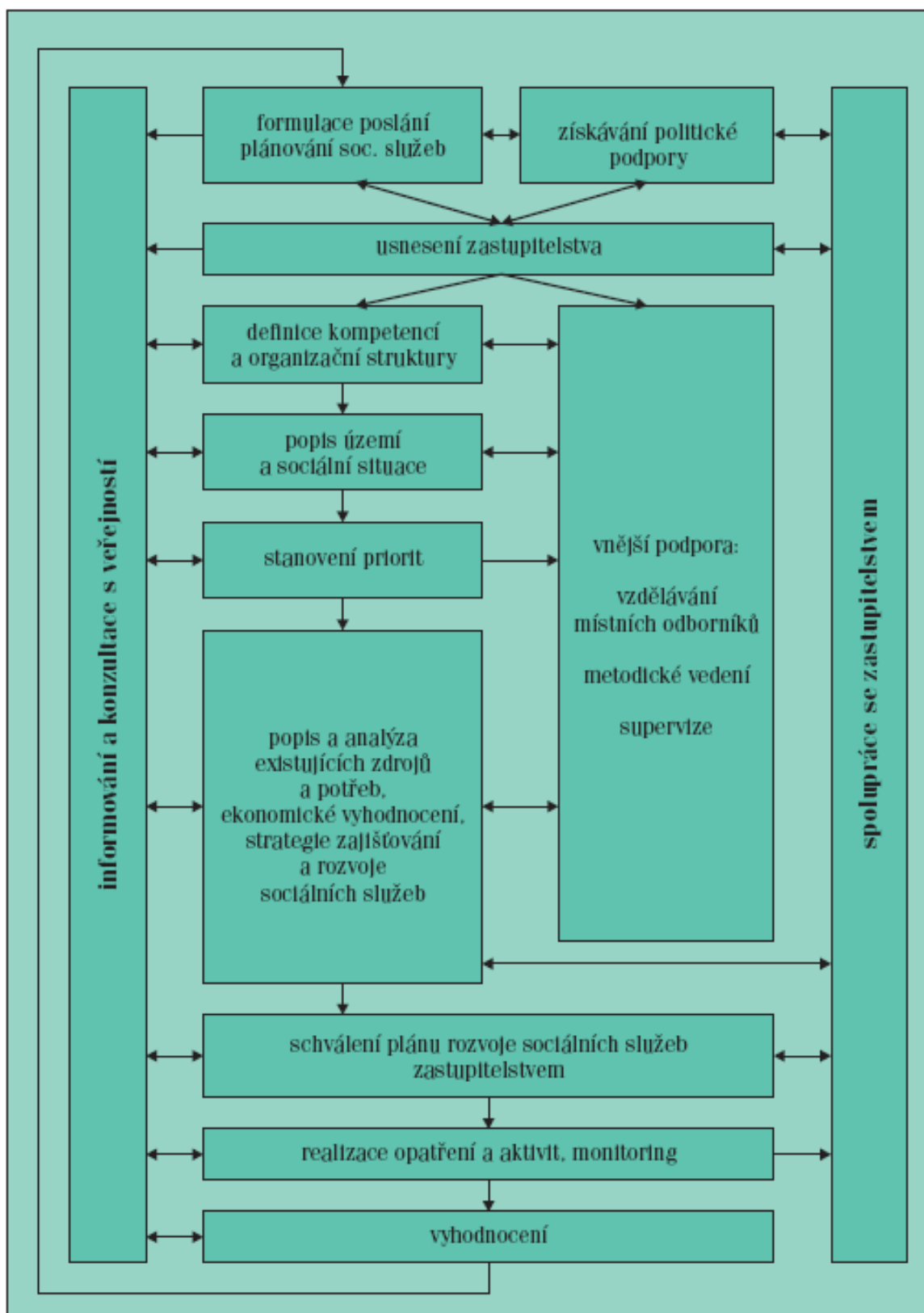
Příloha P VI: Struktura finančních prostředků v krajských plánech

PŘÍLOHA P I: STRUKTURA FINANCOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Zdroj: (MPSV, 2011, str. 22)

PŘÍLOHA P II: SCHÉMA PROCESU PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Zdroj: (Skříčková et al., 2007, s. 6)

PŘÍLOHA P III: ORGANIZAČNÍ STRUKTURA PRO PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V KRAJÍCH

Kraj	Organizační struktura pro plánování sociálních služeb
Praha	Koordinační komise pro plánování sociálních služeb Odborná rada Pracovní skupina Odboru sociální péče 5 účelových pracovních skupin
Středočeský kraj	Krajský koordinátor Krajská koordinační komise 6 pracovních skupin podle cílových skupin
Jihočeský kraj	Řídící skupina Koordinační skupina 5 pracovních skupin pro cílové skupiny a Analytická pracovní skupina
Plzeňský kraj	V plánu není uvedeno
Karlovarský kraj	Návrhová skupina Krajská pracovní skupina pro komunitní plánování
Ústecký kraj	Řídící skupina 8 pracovních skupin pro jednotlivé oblasti poskytování sociálních služeb
Liberecký kraj	Krajská koordinační struktura složená z: - krajská poradní skupina - územní řídicí skupiny - odborné pracovní skupiny (pro jednotlivé cílové skupiny)
Královéhradecký kraj	Krajská řídicí skupina Krajská monitorovací skupina
Pardubický kraj	Pracovní skupina pro popis služeb a systém financování Pracovní skupina pro obce
Kraj Vysočina	Řídící skupina 9 pracovních skupin rozdělených dle cílových skupin
Jihomoravský kraj	Krajský koordinátor KPSS Pracovní skupina pro komunitní plán Pracovní skupina Koordinátoři KPSS 21 ORP
Olomoucký kraj	Koordinátor střednědobého plánování Pracovní skupina pro rozvoj sociálních služeb Realizačně manažerský tým 7 pracovních skupin pro cílové skupiny
Zlínský kraj	Přípravný tým Tým pro dohodu 5 pracovních skupin (4 - cílové skupiny a 1 - sociální poradenství)
Moravskoslezský kraj	Řídící skupina Koordinátor procesu střednědobého plánování Pracovní skupina pro plánování sociálních služeb ORP Pracovní skupina pro kvalitu sociálních služeb v MSK Pracovní skupina pro tvorbu systému financování sociálních služeb v MSK

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů, vlastní zpracování

PŘÍLOHA P IV: STRUKTURA DOKUMENTU

Kraj	Struktura dokumentu
Praha	Analytická část (demografická analýza, zjišťování potřebnosti sociálních služeb na území hl. města Prahy) a strategická část (definování poslání a vize systému poskytování sociálních služeb, na ně navazují 3 konkrétní priority, k nimž jsou rozpracovány cíle pro jednotlivé cílové skupiny, návrh podoby finančního zajištění sociálních služeb na léta 2011-2013).
Středočeský kraj	Konceptce je rozdělena na 3 části. První obsahuje socio-demografickou analýzu, popis aktuálního stavu sociálních služeb. Druhá část je zaměřena na stanovení cílů a opatření pro všechny cílové skupiny a také zvláště podle jednotlivých cílových skupin. Poslední část se věnuje financování sociálních služeb.
Jihočeský kraj	V úvodní části je charakterizována organizační struktura a základní socio-demografické údaje o kraji. Následuje vize a vymezení pracovních skupin pro cílové skupiny. Další struktura dokumentu je utvářena dle jednotlivých pracovních skupin, které nesou název dané cílové skupiny. U všech pracovních skupin je uvedeno její složení, charakteristika jejich uživatelů, přehled poskytovatelů, SWOT analýza a priority, opatření a aktivity.
Plzeňský kraj	V úvodu jsou uvedeny demografické údaje o kraji, následuje kapitola Priority obcí Plzeňského kraje - u každé ORP je popsán stav komunitního plánování a jsou formulovány priority (priority rozděleny podle oblastí služeb sociálního - poradenství, péče a prevence). Poté je rozpracována kapitola potřeb poskytování služeb (také dle oblastí prevence, poradenství a péče). V závěru je kapitola Návrh strategie zajišťování sociálních služeb v kraji.
Karlovarský kraj	V úvodu je obecně popsáno plánování sociálních služeb v kraji, základní charakteristika kraje, sociální služby a potřeby poskytování sociálních služeb. Následuje kapitola o financování a po ní strategie rozvoje sociálních služeb.
Ústecký kraj	SPRSS je členěn podle oblastí poskytování sociálních služeb. Kapitola pro každou oblast je složena z těchto částí - popis současného stavu problematiky, SWOT analýza, cíle plánu pro jednotlivé oblasti a k nim opatření a dílčí aktivity včetně předpokládaných dopadů. Výsledný cíl musí být konsensem všech členů pracovní skupiny. Zdroje pro návrh cílů: SWOT analýza, údaje popisu aktuálního stavu, stávající komunitní plány, zkušenosti a znalosti členů pracovní skupiny.
Liberecký kraj	SPRSS je rozdělen na analytickou a návrhovou část. V části analytické je popsán současný stav sociálních služeb v kraji, obecná charakteristika kraje, demografická analýza, hlavní ukazatele rozvoje, doplňková data, SWOT analýza a závěry a doporučení pro návrhovou část. Ta obsahuje vizi 2020, 9 hlavních a 17 dílčích strategických cílů. K dílčím cílům jsou popsány rozvojové aktivity včetně časového plánu jejich realizace. Na závěr jsou uvedena doporučení a další postup. Návrhová část je jednou ročně aktualizována.

Kraj	Struktura dokumentu
Královéhradecký kraj	Plán obsahuje základní údaje o území kraje a na to navazují jednotlivé strategie rozdělené dle cílových skupin a druhů poskytovaných sociálních služeb. U každé strategie podrobná charakteristika, strategie v dané oblasti (v členění priorit, ke kterým jsou stanoveny cíle, a k nim opatření).
Pardubický kraj	V plánu je popsán proces střednědobého plánování v kraji - základní východiska, časový harmonogram, práce s informačními zdroji a účel střednědobého plánu. Poté je proveden popis územního vymezení kraje a síť sociálních služeb, principy, ze kterých plán vychází. Následuje kapitola, ve které jsou definovány jednotlivé cílové skupiny a související cíle a opatření. V závěru je strategie financování sociálních služeb v kraji a naplňování a vyhodnocení plánu.
Kraj Vysočina	SPRSS obsahuje charakteristiku kraje, SWOT analýzu kraje, „Programovou část“, která na základě výstupů pracovních skupin formuluje strategickou vizi a cíle a opatření, které jsou rozděleny na dvě části. První z nich jsou společné cíle a opatření pro všechny pracovní skupiny. Druhou částí jsou potom cíle a opatření, které jsou charakteristické pro konkrétní cílovou skupinu. Dále obsahuje přehled poskytovatelů a v závěru je uvedena Finanční kalkulace služeb.
Jihomoravský kraj	SPRSS obsahuje socio-demografickou analýzu, analýzu sociálních služeb a jejich poskytovatelů, analýzu potřeb uživatelů, a analýzu finančních zdrojů, systémové priority a opatření, popis cílových skupin včetně strategie pro cílovou skupinu (priority a cíle).
Olomoucký kraj	V úvodu je charakterizován proces SPRSS na krajské i obecní úrovni v OLK, popis sociálních služeb. Poté je struktura dokumentu rozdělena podle pracovních skupin. U všech pracovních skupin je proveden popis cílové skupiny, SWOT analýza a stanoveny cíle a opatření. Pro všechny cílové skupiny byly stanoveny společné cíle a opatření významné pro rozvoj sociálních služeb jako tzv. Rámcové cíle a opatření.
Zlínský kraj	SPRSS je tvořen z kapitol: Zhodnocení střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro období 2009 – 2011, Tvorba SPRSS ve Zlínském kraji pro období 2012–2014, Analytická část, Strategická část, Konkretizace a aktualizace. SPRSS je složen ze dvou částí - tou druhou je Návrhová část SPRSS ve Zlínském kraji pro období 2012-2014. Návrhová část navazuje na první, obecnou část plánu. Obsahuje opatření, která specifikují, jakým způsobem budou naplňovány priority definované v obecné části plánu.
Moravskoslezský kraj	SPRSS obsahuje charakteristiku kraje, dokumenty, z nichž vychází, popis SPRSS v kraji a financování sociálních služeb a 4 základní priority, opatření a aktivity střednědobého plánu.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů, vlastní zpracování

PŘÍLOHA P V: FINANČNÍ KAPITOLA V RÁMCI SPRSS

Kraj	Obsahuje SPRSS kapitola o financování? Je zpracována samostatně?
Praha	Ano, součástí SPRSS je kapitola, která se zabývá finančním zajištěním sociálních služeb. SPRSS na období 2011- 2013 obsahuje pouze finanční zajištění plánovaných sociálních služeb pro rok 2011.
Středočeský kraj	Ano, ale vymezení má obecný charakter. Neobsahuje předpoklad financování pro aktuální období.
Jihočeský kraj	Ne. Financování sociálních služeb bylo souhrnně zpracováno Analytickou pracovní skupinou v rámci průřezových priorit Financování sociálních služeb z rozpočtu kraje a Financování sociálních služeb z rozpočtu ČR/MPSV. Tento souhrn byl doporučením jednotlivým pracovním skupinám, které u každé z aktivit zvlášť uvedly předpokládaný finanční přehled (pro roky 2011, 2012 a 2013) v členění - prostředky z MPSV, JČK, obec/obce, příjmy od uživatelů a ostatní.
Plzeňský kraj	Ne. V plánu je pouze kapitola "Rozklíčování způsobu financování sociálních služeb", která uvádí potřebu zajištění finančních prostředků na dotace poskytovatelů sociálních služeb pro rok 2008.
Karlovarský kraj	Ano, financování sociálních služeb tvoří samostatnou kapitulu SPRSS. Tato kapitola obsahuje přehled financování v letech 2007-2008 v členění dle druhu sociálních služeb a zdrojů financování. Poté je zpracován finanční požadavek pro následující období.
Ústecký kraj	Ne, oblast financování je součástí kapitoly Údaje o sociálních službách v Ústeckém kraji. Přehled financování systému sociálních služeb se vztahuje k údajům z let 2008–2010, které byly čerpány z předložených žádostí o dotaci poskytovatelů sociálních služeb MPSV pro roky 2010, 2011 a 2012. Údaje je možné hodnotit především z hlediska skladby zdrojů financování.
Liberecký kraj	Součástí SPRSS jsou "karty aktivit", které uvádějí předpokládané náklady na realizaci každé aktivity včetně zdrojů jejich financování.
Královéhradecký kraj	Financování prolíná celým SPRSS. Popis financování je popis minulých období - 2008, 2009, 2010 v krajských dotacích a státních dotacích, uvedeny jsou směry dalšího financování. Finanční údaje jsou též uvedeny v přílohách. V realizačním plánu jsou u jednotlivých opatření vždy vyčísleny finance.
Pardubický kraj	Plán obsahuje kapitulu s názvem Strategie financování sociálních služeb. V ní je uveden přehled o financování sociálních služeb v předcházejícím období. V roce 2009 zahájil kraj realizaci individuálního projektu na sociální služby, z prostředků projektu je zajištěno financování vybraných služeb sociální prevence v období let 2010-2013. Tento individuální projekt je významným finančním zdrojem pro služby sociální prevence.

Kraj	Obsahuje SPRSS kapitolu o financování? Je zpracována samostatně?
Kraj Vysočina	Ne. SPRSS neobsahuje finanční kapitolu ani objem finančních prostředků potřebných na zajištění sociálních služeb ze státního rozpočtu. Součástí plánu je příloha, která obsahuje finanční kalkulaci dle jednotlivých druhů služeb na základě zákona. Náklady na služby jsou pro rok 2008.
Jihomoravský kraj	Součástí SPRSS je kapitola Analýza zdrojů financování (zahrnuje financování v letech 2009-2011).
Olomoucký kraj	Ano, má samostatnou kapitolu o financování. Finanční kapitola popisuje roky 2009, 2010, avšak neřeší financování na období platnosti plánu (2010-2014). Je poskytnut výhled financování vybraných služeb sociální prevence v rámci IP kraje z OP LZZ (2008-2012) a IP zaměřených na integraci sociálně vyloučených v rámci OP LZZ (2010-2013). V rámci jednotlivých pracovních skupin jsou uvedeny pro jednotlivé aktivity předpokládané náklady a finanční zdroje.
Zlínský kraj	Na základě Podrobné ekonomické analýzy na období 2007-2011, která byla zpracována v rámci tvorby SPRSS, je ve strategické části uveden výhled financování (předpokládaná výše nákladů a zdrojů financování) na období 2012-2014. V navazující návrhové části jsou u konkrétních opatření uvedeny zdroje financování včetně předpokládaných nákladů, popř. odkázání na akční plán.
Moravskoslezský kraj	Kapitola financování sociálních služeb udává přehled o finančních zdrojích za roky 2008-2010. Další kapitola Analýza financování sociálních služeb v MSK obsahuje popis podílu jednotlivých zdrojů u jednotlivých druhů služeb. Je zde také analýza nákladů u jednotlivých druhů služeb. Kapitola Systém financování (návrh pro období platnosti plánu 2010 - 2014) obsahuje obecné principy financování služeb, rámcové podmínky pro získání financí, podmínky rozvoje či podpory nových služeb.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů, vlastní zpracování

PŘÍLOHA P VI: STRUKTURA FINANČNÍCH PROSTŘEDKŮ V KRAJSKÝCH PLÁNECH

Kraj	Struktura finančních prostředků
Praha	Základními zdroji financování jsou dotace ze státního rozpočtu a prostředky z rozpočtu hl. města Prahy doplněné z rozpočtů městských částí. Dalšími zdroji jsou grantové finanční prostředky ze strukturálních fondů EU, státní účelové dotace, úhrady od uživatelů, úhrady od zdravotních pojišťoven a jiné zdroje (dary, granty).
Středočeský kraj	Dotace z MPSV, krajského rozpočtu, rozpočtů obcí, z OP LZZ v rámci Individuálního projektu "Zvyšování kvality služeb ve Středočeském kraji", ostatní zdroje nejsou v plánu blíže specifikovány.
Jihočeský kraj	MPSV, kraj, obce, zdroje z OP LZZ v rámci Individuálního projektu "Podpora sociálních služeb v Jihočeském kraji" a ostatní.
Plzeňský kraj	Není popsáno.
Karlovarský kraj	Rozpočty kraje a obcí, MPSV, úhrady od uživatelů, ostatní (zdravotní pojišťovny, EU - dva individuální projekty financované z OP LZZ, jiné resorty státní správy apod.)
Ústecký kraj	MPSV, kraj, obce, úhrady od uživatelů, OP LZZ, jiné.
Liberecký kraj	Státní rozpočet, rozpočet kraje, rozpočty měst a obcí, úhrady od uživatelů, finanční prostředky projektů (dotace z ESF apod.), úhrady od zdravotních pojišťoven, dotace z jiných rezortů, jiné zdroje.
Královéhradecký kraj	Státní dotační prostředky, úhrady od uživatelů, krajské a obecní prostředky, grantové prostředky Evropské unie,
Pardubický kraj	Zdroji financování jsou zejména úhrady uživatelů sociálních služeb, příspěvky a dotace územních samosprávných celků, příspěvky a dotace ze státního rozpočtu, dotace z fondů EU, příjmy od zdravotních pojišťoven, příjmy ze soukromých zdrojů a z vlastní činnosti.
Kraj Vysočina	Zdroje financování: MPSV, obce, kraj, uživatelé, ostatní.
Jihomoravský kraj	Dotace MPSV, rozpočet kraje, rozpočty obcí, úhrady od uživatelů, prostředky z ESF, ostatní resorty státní správy (Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo pro místní rozvoj), úhrady zdravotních pojišťoven, nadace, nadační fondy, sbírky, sponzorské dary apod.
Olomoucký kraj	MPSV, ESF, kraj, obce, poskytovatelé, zřizovatelé a uživatelé sociálních služeb, sponzoři, nadace, úřad práce, jiná ministerstva a další.
Zlínský kraj	MVSP, kraj, obce, uživatelé, prostředky z ESF (Individuální projekt Poskytování služeb sociální prevence ve Zlínském kraji), úhrady od zdravotních pojišťoven, ostatní zdroje.
Moravskoslezský kraj	Prostředky z rozpočtu MPSV, z ESF, úhrady od uživatelů služeb, úhrady od zdravotních pojišťoven, dotace z rozpočtu kraje a obcí, další finanční zdroje např. z dotačních programů Úřadu vlády ČR v oblasti protidrogové politiky a v oblasti podpory začleňování sociálně vyloučených romských lokalit/komunit atd.

Zdroj: Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb jednotlivých krajů, vlastní zpracování